

Rasism och liknande former av intolerans

Resultat och effekter 2017

Rasism och liknande former av intolerans

Resultat och effekter 2017

Förord

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor lämnar statsbidrag till ideella organisationer och stiftelser. Rapporten *Rasism och liknande former av intolerans - Resultat och effekter 2017* ger en bild av vilka resultat och effekter som bidragen har fått i förhållande till sina syften. Vi redovisar i den här rapporten hur bidraget för att motverka och förebygga rasism och intolerans har använts och om dess effekter.

Sammanställningen visar att effekterna som organisationerna rapporterat in till myndigheten ligger i linje med bidragens syften.

Det är viktigt att tydliggöra de resultat och effekter som de bidrar till. Vår förhoppning är att vår årliga rapport ska fungera som ett beslutsunderlag till regeringen om hur bidragen ska utvecklas och följas upp samt vilken nytta de genererar. Vi har för det här året gjort en mer fylligare återsrapportering i jämförelse med tidigare år, med en förhoppning om att ge en bättre bild av vilka bidrag som har slutrapporterats och godkänts under 2016 och hur de har använts för att nå syftet med bidraget.

Den kan även vara intressant för andra. Rapporten är därför utformad så att alla ska kunna bilda sig en uppfattning om och inspireras av vad de olika statliga stöden kan användas till.

Lena Nyberg, generaldirektör

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Innehåll

Förord	2
Innehåll	3
1 Inledning	5
Regeringens uppdrag.....	5
Tidigare rapporter	5
Underlag till rapporten	6
Projekt som ingår i åiterrapporteringen.....	6
2 Genomförande	9
Målgrupper.....	9
Geografisk spridning.....	11
Så användes pengarna	13
Aktiviteter och metoder	15
3 Huvudsakliga resultat	17
Uppnådda resultat	17
Framgångsfaktorer	28
Lärdomar och utmaningar	30
Hur projekten fortsätter och erfarenheter sprids vidare	32
Uppnådda effekter.....	34
4 Samlad bedömning av bidragets effekter	41
MUCFs bedömning och förslag.....	41
5 Referenser	53
Bilaga: Projektbeskrivning	54

1 Inledning

Regeringens uppdrag

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor fördelar bidrag enligt förordningen (2008:62) om statsbidrag till verksamheter mot rasism och liknande former av intolerans.

Syftet med bidraget är att stödja verksamheter som förebygger och motverkar rasism och liknande former av intolerans som kan ta sig uttryck i bland annat antisemitism, islamofobi, afrofobi, antiziganism och homofobi.

Bidrag kan lämnats till organisationer och stiftelser, som inte är statliga eller kommunala, och som utan vinstsyfte bedriver en verksamhet i Sverige som inte strider mot demokratins idéer. Ansökningar har prövats med hänsyn till verksamhetens förutsättningar att ge upphov till långsiktiga effekter.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ska dessutom, med början 2009, senast den 1 juni varje år till regeringen lämna en sammanfattande redogörelse för vad bidragen har använts till och, om möjligt, en bedömning av statsbidragets effekter i förhållande till syftet med bidragen. Den här rapporten är myndighetens åiterrapportering.

Tidigare rapporter

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har åiterrapporterat resultat av verksamheter som förebygger eller motverkar rasism och liknande former av intolerans sedan 2009. I den första rapporten från 2009, *Konsekvenser, resultat och effekter av Ungdomsstyrelsens bidragsgivning till ideella organisationer* (Ungdomsstyrelsen 2009), utredde myndigheten vilka förutsättningar som fanns och vilka tillvägagångssätt för återkommande uppföljningar och rapporteringar av bidragsgivningen som var möjliga. Rapporten innehöll en kunskapsöversikt om vilka metoder som finns för att mäta resultat och effekter av statliga bidrag (Amnå, Danielsson & Zetterberg 2009). I den pekade författarna på möjligheten att uppskatta resultat och effekter av bidrag på olika nivåer: individ, organisation, stat och samhälle. Med utgångspunkt i forskarnas analyser valde myndigheten att beskriva effekterna som *interna* eller *externa*. Vi kompletterade också med en nivå där systemberoende effekter av bidragsgivningen kunde analyseras (Ungdomsstyrelsen 2009).

Amnå et al. konstaterar att utvärderingar om resultat och effekter förutsätter att det finns preciserade och mätbara mål, vilket saknas för statsbidragen. I de efterföljande åiterrapporteringarna har myndigheten provat olika vägar för att ge en så bra bild av bidragsgivningens resultat och effekter som möjligt. Samtidigt har ett utvecklingsarbete skett parallellt för att systematisera insamlingen av uppgifter. I 2015 års rapportering använde vi oss bland annat av en ny mall för uppföljning av projektbidrag med kategorier för vilka aktiviteter som genomförts under projektiden, det vill säga hur pengarna använts, respektive vilka resultat projekten gett. De här kategorierna använder vi oss också av i årets rapport.

Underlag till rapporten

Projektexemplen och redogörelserna för vad projektbidragen har använts till samt vad de har gett för effekter bygger på de projektredovisningar som godkändes av myndigheten under 2016. De flesta av redovisningarna handlar om projekt som beviljades medel 2014 eller 2015. Ett projekt, *Under ytan - är vi alla små* genomfördes av Borlänge Islamiska Ungdomsförening under 2013 men deras slutrapport blev försenad och godkändes först under 2016 och redovisas i denna rapport. Organisationerna har beskrivit till vilka områden pengarna har gått samt vilka resultat och effekter de har sett. De har fått kryssa för genomförda aktiviteter samt rangordnat uppnådda resultat. Utifrån deras svar har vi valt att beskriva de vanligaste resultaten och effekterna.

Vi vill understryka att vår redogörelse av bidragens användning och effekter enbart bygger på rapporteringar och uppskattningar från organisationerna. Organisationernas subjektivitet bör problematiseras, framför allt när det gäller deras svar på frågor som handlar om vilka resultat och effekter deras verksamhet har haft.

I rapporten används genomgående begreppen rasism och intolerans, afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi, homofobi. Definitioner av dessa begrepp är föremål för ständig utveckling och diskussion och olika betydelser kan därför ligga bakom begreppet rasism i den här rapporten då det är organisationerna själva som har definierat betydelsen.

Projekt som ingår i åiterrapporteringen

Projekt som beviljas stöd ska skilja sig från organisationens ordinarie verksamhet och ha tydliga kopplingar mellan syfte, mål, metoder och aktiviteter i projekten. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor kan bevilja bidrag för projekt under ett år i taget. De projekt som ingår i denna åiterrapportering är projekt som sökte och beviljades bidrag under år 2013, 2014 eller 2015 men som alla har slutrapporterat sin verksamhet och fått sin slutrapport godkänd under 2016.

Tabell 1.1 Projekt som ingår i återrapporteringen, utbetalt belopp i kronor

Projekt 2013	Organisation	Ort*	Belopp
Under Ytan - Är vi alla små	Borlänge islamiska ungdomsföreningen	Borlänge	575 950
Projekt 2014	Organisation	Ort	Belopp
Afrofobi igår och idag - inför det internationella årtiondet för människor av afrikanskt ursprung	Afrosvenskarna i Stockholm	Stockholm	853 000
New Connexion Utbildning år 3	Lärarnas Riksförbund	Stockholm	813 000
INTE OK!	RFSL Ungdom	Stockholm	980 780
MIO (Mångfald-Islam-Organisering)	Sensus studieförbund	Luleå	675 000
Projekt 2015	Organisation	Ort	Belopp
Här och nu	ABF Dala Finnmark	Ludvika	280 000
Minnenas arv – år 2	Judiska församlingen	Malmö	500 000
Bättre samhälle utan fördomar	Kongo Föreningen i Stockholm	Farsta	307 000
Nytänkande romska kvinnonätverk	Le Romané Nevimata	Enskededalen	300 000
Examensbevis i fokus	Sveriges Förenade HBTO-studenter	Uppsala	300 000
Vi säger nej till rasism och intolerans	United Africa Riksförbund	Västra Frölunda	200 000
Summa			5 784 730

*Avser postort för ansökande förening och inte nödvändigtvis där projektet bedrivs.

I samband med ansökan har organisationerna själva kryssat för vilket syfte projektet huvudsakligen hade att motverka. Antal projekt som redovisats och godkänts inom bidragsformen under 2016 presenteras utifrån syfte och ändamål i tabellen nedan.

Tabell 1.2 Redovisade projekt efter ändamål i ansökan, utbetalt belopp i kronor

Ändamål	Antal	Belopp
Afrofobi	2	1 160 000
Antisemitism	1	500 000
Antiziganism	1	300 000
Homofobi	2	1 280 780
Islamofobi	2	1 250 950
Rasism	3	1 293 000
Totalt	11	5 784 730

Av de elva redovisade bidragen har två projekt arbetat för att motverka och förebygga afrofobi. Det var projekten *Afrofobi igår och idag* (Afrosvenskarna i Stockholm) och *Bättre samhälle utan fördomar* (Kongo Föreningen i Stockholm). Ett projekt arbetade för att motverka antisemitism, *Minneas arv* (Judiska församlingen), ett annat projekt arbetade för att motverka antiziganism. *Nytänkande romska kvinnonätverk* (Le Romané Nevimata). Två av projekten arbetade för att motverka homofobi. Det var projektet *INTE OK!* (RFSL Ungdom) och projektet *Examensbevis i fokus* (Sveriges Förenade HBTQ-studenter). Det var också två projekt som arbetade för att motverka islamofobi. *Under Ytan* (Borlänge islamiska ungdomsföreningen) och *MIO* (Sensus studieförbund). Antal projekt som har haft rasism som huvudsakligt syfte var tre projekt. *New Connexion* (Lärarnas Riksförbund), *Här och nu* (ABF Dala Finnmark) och *Vi säger nej till rasism och intolerans* (United Africa Riksförbund).

När organisationerna söker om projektbidrag har de fått redogöra för vilket behov som finns av projektet och om det finns några som efterfrågar det. Det är tydligt att föreningarna jobbar med det som också är huvudändamålet med föreningen, att de väljer att förstärka det arbete som de vanligtvis jobbar med. Flera projekt, tar sin grund i känslan av en ökad främlingsfientlighet. Det finns också projekt som vittnar om den rasism eller intolerans som den egna målgruppen har utsatts för. Det gör bland annat Kongo Föreningen i Stockholm, Le Romané Nevimata, RFSL Ungdom.

De sökande organisationerna lyfter att projekten är efterfrågade av den egna målgruppen som efterfrågar mer kunskap om mänskliga rättigheter och hur en kan motverka rasism och intolerans. Det gör till exempel Afrosvenskar, Somalier, Kongoleser, muslimer, lärare med flera. I två av projekten har organisationerna identifierat att målgruppen avstår att anmäla brott mot bakgrund att de som drabbas inte anser att en anmälan leder någon vart. Det lyfter bland annat Kongo Föreningen i Sverige och RFSL Ungdom fram i sina ansökningar. Med stöd i projekten vill organisationerna arbeta för att flera inom målgruppen ska stärkas i att anmäla för att på så sätt kunna synliggöra mörkertalet och uppmärksamma myndigheterna på problematikens omfattning. En närmare bakgrundsbeskrivning till respektive projekt finns längre fram i avsnittet *Uppnådda resultat*.

2 Genomförande

Målgrupper

I ansökan får organisationerna redogöra för om det finns flera målgrupper och vilka som i så fall är den huvudsakliga målgruppen och vilka som är övriga målgrupper för projektet. Vidare ställs frågan om hur många som ingår i målgruppen eller målgrupperna? Det bör noteras att frågan om målgrupp har ställts olika mellan de två bidragsåren, 2014 var frågan i fritext och 2015 var frågan uppställd med olika alternativ. Vid slutrapporteringen av projektet får organisationen beskriva vilka projektet har nått, om det var den planerade målgruppen eller andra? Det ställs inga frågor om antal personer som har nåtts av projektets verksamhet. Vissa organisationer redovisar ändå antal som nåtts av verksamheten. I de fall det anges antal i målgruppen som nåtts, redovisas det i rapporten. I detta avsnitt har vi vägt samman information från ansökan och slutrapporten och vill presentera en bild av olika inriktningar när det gäller målgrupper.

Flera av projekten har gjort insatser inom skolans område

Flertalet av de genomförda projekteten (7 av 11) har varit aktiva eller riktat in sig på skolans område. Lärarnas riksförbund har genom projektet *New Connexion* arbetat med lärare och rektorer på olika skolor för att ge lärarna redskap och kunskap för att arbeta mot rasism och främlingsfientlighet bland de unga. Judiska församlingen i Malmö har haft lärare och elever på högstadie- och gymnasieskolor som primär målgrupp. De var inte bara mål för informationen utan fick också vara med att utveckla och testa metoden som togs fram. Eleverna har också deltagit i pilotutbildningar, dels på Dammfriskolan Malmö och dels för ungdomar på Fryshuset i Malmö. Även lärare från Malmös högstadie- och gymnasieskolor har deltagit i pilotutbildningar för lärare och bibliotekarier från skolbibliotek i Malmö.

Sveriges Förenade HBTQ-studenter har vänt sig till examensansvariga för att ta in kunskap och ge vägledning om hur de kan arbeta inkluderande med examensbevis.

Borlänge islamiska ungdomsföreningen fokuserade på gymnasieelever i sina insatser. Det har varit främst ungdomar i åldrarna 16-19 år som har deltagit i projektets seminarieverksamhet men också högstadieelever 14-15 år. Gymnasieelever hade också Afrosvenskarna i Stockholm som huvudsaklig målgrupp, och universitetsstudenter. RFSL Ungdom vände sig till skolelever för att nå unga hbtq-personer och de som bevittnar eller utsätts för kränkningar och trakasserier. De har också arbetat med uppsökande verksamhet för de ansvariga på skolor där det lämnats in flest rapporter. En annan förening som vände sig med information till personal samt skolelever var Kongo Föreningen i Stockholm.

Organisationerna gör verksamhet för att förbättra för den egna målgruppen.

Flera av organisationerna har sin egen medlemskår eller målgrupp som huvudsaklig målgrupp för projektet. Kongo Föreningen i Stockholm har till exempel haft föreningens egna medlemmar som målgrupp och har också nått många av dem och kongoleser bosatta i Sverige. United Africa Riksförbund har arbetat för somaliska föreningar i Sörmland. Le Romané Nevimata har i första hand vänt sig till den romska gruppen och till kvinnorna i *Nytänkande romska kvinnonätverk*. I det nätverket finns det romska kvinnor från alla de fem olika grupperna (lovari, arli, kelderash, kaale och resande) från åldern 18 år och uppåt. I projektet har nätverket särskilt arbetat för att nå arli gruppen i Linköping, den finska gruppen i Uppsala och lovari, kelderash i Helsingborg. Under projektets gång har målgruppen utvidgats till att inkludera de romska kvinnornas arbetskollegor som efterfrågade hjälp om hur de kan ta kontakt med antidiskrimineringsbyråerna i respektive stad. Projektet *Här och nu* som genomfördes av ABF Dala Finnmark har framför allt arbetat med sina medlemsorganisationer.

För att få till en förändring vill projekten nå beslutsfattarna

En tredje målgrupp som organisationerna har haft för sina projekt har varit personer i institutioner, myndigheter och intresseorganisationer samt beslutsfattare och riksdagsledamöter. Den typ av målgrupp lyfts bland annat fram i projekt som drivs av Kongo Föreningen i Stockholm, Afrosvenskarna i Stockholm men också av Judiska församlingen i Malmö. Projektet har gjort uppsökande besök hos myndigheter och institutioner. Judiska församlingen i Malmö har också nått politiker och tjänstemän på Malmö stad. Tjänstemän på Forum för levande historia har också involverats i *Minnenas arv* för fortsatt inspiration och spridning av projektet.

Vissa projekt arbetar förebyggande gentemot allmänheten

Några av projekten har vänt sig direkt till allmänheten med information. Sensus Studieförbund har arbetat med muslimer och övriga norrbottniska samhället. Det har funnits en spridning både gällande ålder och kön men också från olika nationaliteter och delar av Norrbotten. Projektet har även nått en bred målgrupp i det omgivande civilsamhället då de föreläst för tjänstemän, politiker, lärare och allmänhet med sina informationsinsatser om islamofobi. ABF Dala Finnmark har förutom de egna medlemsorganisationerna också arbetat med allmänheten då de blivit tillfrågade att ha ambassadörsutbildningen på bland annat Mora folkhögskola.

Geografisk spridning

Organisationerna har vid ansökan av bidraget år 2014 fått ange i vilka kommuner eller på vilka orter som projektet ska genomföra sin verksamhet. Vid ansökningar som lämnades in 2015 fick organisationerna även ange om projektet var nationellt eller lokalt samt inom vilka län som projektet skulle bedrivas. Projektet har kunnat ange flera platser för genomförande.

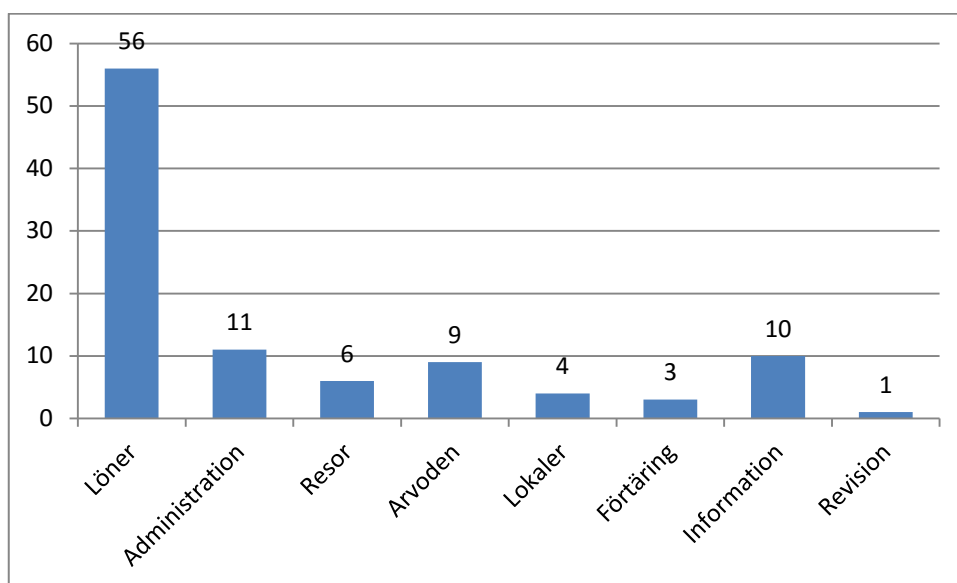
Tabell 2.1 Platser för genomförande, län, kommun eller ort

Län	Kommuner eller orter
Stockholms län	Stockholm (2)
Uppsala län	Uppsala (2)
Södermanlands län	Eskilstuna, Flen, Nyköping
Östergötlands län	Linköping, Norrköping
Jönköpings län	Jönköping
Kronobergs län	
Kalmar län	
Gotlands län	
Blekinge	
Skåne	Malmö (2). Helsingborg
Halland	
Västra Götalands län	Göteborg
Värmlands län	
Örebro län	Örebro
Västmanlands län	
Dalarnas län	Ludvika, Smedjebacken, Vansbro, Mora, Orsa, Malung och Älvdalen, Borlänge
Gävleborgs län	Gävle
Västernorrlands län	Umeå
Jämtlands län	
Västerbottens län	
Norrbottens län	Luleå, Boden, Piteå

Den mest återkommande platsen för att motverka rasism och förebygga intolerans har varit Stockholm (2) och Malmö (2). Platserna för övriga projekten har stor spridning. Göteborg, Örebro, Norrköping, Uppsala, Umeå, Gävle, Jönköping, Borlänge, Luleå, Boden, Piteå, Ludvika, Smedjebacken, Vansbro, Mora, Orsa, Malung och Älvdalen, Linköping, Helsingborg, Uppsala Flen, Nyköping och Eskilstuna.

Så användes pengarna

Projektet beviljades sammanlagt en summa om 5 784 730 kronor för att motverka rasism och förebygga intolerans. Nära 40 000 kr av dessa medel har inte använts och därför återbetalats. Orsak till återbetalning var att vissa arvoden inte har behövt utbetalas om kompetensen har funnits i organisationen. Det har också handlat om att organisationerna har fått rabatt på informationsmaterial och inte behövt använda hela den budgeterade summan. Projektets användning av fördelade medel redovisas i slutrapporten utifrån de belopp som har använts under projekttiden enligt följande poster: löner, administration, resor, arvoden, lokaler, förtäring, information och revisionskostnader. Fördelningen över posterna syns nedan.

Figur 2.2 Bidragets fördelning över olika kostnadsposter, andel i procent

Mest bidrag, 56 procent, går till löner för projektledare, administratörer eller annan personal. Lite beroende på projektets tidslängd och innehåll har projekten anställt projektledare och annan personal på hel- eller deltid. Anställningsperioderna varierar från kortare tidsbegränsade perioder upp till tolv månaders anställning beroende på projektets syfte och innehåll. Hos ABF Dala Finnmark har till exempel en person varit anställd och arbetat 75 procent i projektet under 12 månader. Judiska församlingen i Malmö har delat lönekostnaderna mellan projektledare 50 procent, administratör 10 procent och metodutvecklare 20 procent. Afrosvenskarna i Sverige har haft två löneanställda varav en person var anställd på en 50 procent tjänst och en person var anställd på 25 procent tjänst. Ett annat upplägg har funnits i Sveriges Förenade HBTQ-studenters projekt där projektledaren arbetade heltid i projekt under fem månader tillsammans med en projektutvecklare som arbetade heltid under två månader. I samtliga projekt utom i två, Kongo Föreningen i Stockholm och United Africa Riksförbund har löner varit den största kostnaden. Dessa två organisationer har inte haft några löneanställda i projekt.

Drygt tio procent av projektens totala kostnader har använts till administration. Nästan en lika stor andel har gått till information näst följt av arvoden. I posten administration ingår till exempel kostnader för bokföring, telefoni, internet och porto med mera. Kostnadsposten information rymmer kostnader för trycksaker, broschyrer, flyers och skrifter med mera. I de fall som arvoden har använts har ersättningar utgått till bland annat gästföreläsare och experter i seminarieverksamhet. Det har också använts för IT-konsulter, historiker för statsvandringar, layoutkonsult, pedagoger för workshoptidagar. Minst pengar har lagts på förtäring, lokaler och revisor.

Det största bidraget tog RFSL Ungdom emot på 980 780 kronor för projektet *Inte Okej!* Afrosvenskarna i Stockholm fick 853 000 kronor för projektet Afrofobi igår och idag och Lärarnas Riksförbund har arbetat med projektet *New Connexion* med stöd från MUCF på 813 000 kronor. Lägst summa i bidrag har United Africa Riksförbund haft för sin verksamhet med 200 000 kronor. Le Romané Nevimata och Sveriges förenade HBTQ-studenterna har arbetat i sina respektive projekt med stöd från myndigheten på 300 000 kronor vardera.

I slutrapporteringsformuläret för tio av elva bidrag har organisationerna fått redovisa antal personer som varit engagerade i projektet, både arvoderat, avlönat eller ideellt. För Borlänge Islamiska ungdomsföreningen som beviljades bidrag under 2013 saknas den typ av fråga. Övriga organisationer har uppmanats att uppskatta hur många personer som någon gång har arbetat ideellt inom projektet och hur könsfördelningen har sett ut för de personer som någon gång arbetat avlönat eller arvoderat inom projektet med bidrag från Myndigheten för ungdoms- och civillsamhällesfrågor. Även de som utfört tidsmässigt små insatser ska räknas. Nedan följer en redovisning av organisationernas svar.

Tabell 2.3 Personer som någon gång arbetat ideellt, arvoderat eller avlönat inom projektet, antal och andel i procent

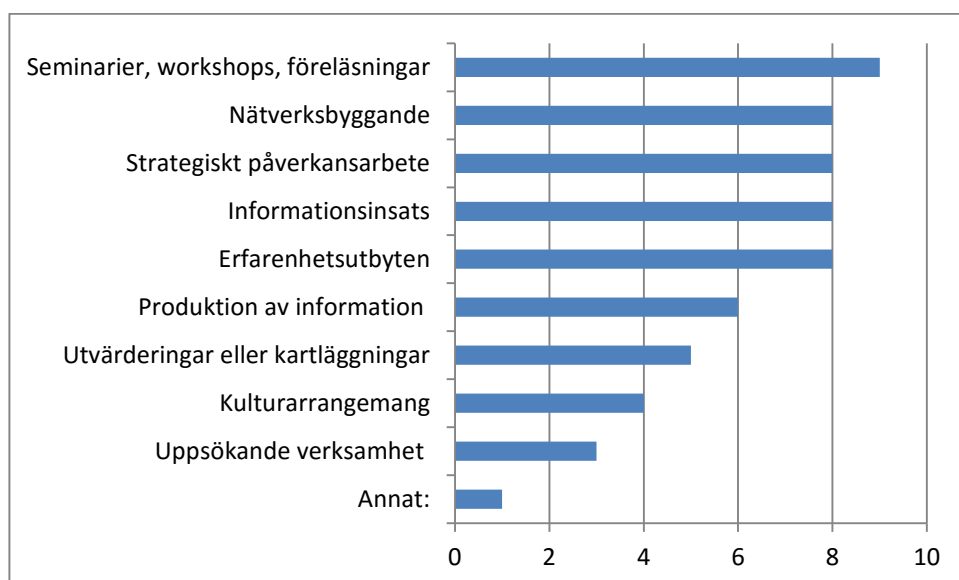
Arbete	Könstillhörighet (%)				Totalt (Antal)
	Kvinnor	Män	Annan köns-tillhörighet	Uppgift saknas	Summa
Ideellt	36	33	3	29	166
Avlönat eller arvoderat	59	37	4	0	54

Sammanställningen visar att det var totalt 166 personer som arbetade ideellt inom de 10 projekt som redovisade uppgiften. För ett antal av dessa individer, 48 personer (29 procent) kunde inte uppgift om könsidentitet redovisas. Det var ideellt arbetande personer inom RFSL Ungdom och Sveriges Förenade HBTQ-Studenterna. Av de redovisade individerna har det varit marginellt fler kvinnor som arbetat ideellt, 59 personer (50 procent) i jämförelse med 54 män (46 procent) och 5 personer med annan könsidentitet (4 procent). Det har varit en jämn könsfördelning inom respektive projekt förutom i Sensus Studieförbundet där det var en övervägande del kvinnor (10 av 15) som var engagerade. I United Africa Riksförbundet var det tvärtom, övervägande andel män (5 av 7) som arbetade ideellt.

Vi kan av sammanställningen se att 54 personer har avlönats eller arvoderats inom projekten. Av dessa var det 32 kvinnor (59 procent), 20 män (37 procent) och 2 personer med annan könsidentitet (4 procent). I projektet som drivs av Sensus Studieförbund och som hade övervägande kvinnor som ideellt arbetande var det också enbart kvinnor som hade varit anställda eller avlönade. Där utgör kvinnor 71 procent av aktiva inom projektet, antingen som ideellt arbetande eller som avlönad eller arvoderad. Ett liknande utfall fast där män har varit övervägande var för projektet som drivs av United Africa Riksförbund. Där har 78 procent av de engagerade varit män. Vi kan också se att Le Romané Nevimata endast har haft kvinnor som anställda eller avlönade. En förklaring till det kan vara att det är en organisation för romska kvinnor. I RFSL Ungdoms projekt har det varit flest personer med annan könsidentitet som varit aktiva, 83 procent.

Aktiviteter och metoder

Organisationerna får i slutrapporten själva ange vilka aktiviteter som har genomförts i projektet. Flera alternativ kan anges. Vidare får organisationen beskriva vilka verksamheter eller aktiviteter som genomfördes med bidrag från myndigheten.

Figur 2.4 Aktiviteter som genomförts med stöd av bidraget, antal

De mest förekommande aktiviteterna för att förebygga och motverka rasism eller intolerans har varit kommunikationsinriktade på ett eller annat sätt. Den vanligaste aktiviteten var, i 9 av 11 redovisade projekt, seminarier, workshoppar, föreläsningar, konferenser eller mässor. Aktiviteterna har i de flesta fall genomförts av projekt som har haft skolelever eller lärare som målgrupp eller som vänt sig till egna medlemmar eller allmänhet. Judiska Församlingen i Malmö och Lärarnas Riksförbund deltog under Bokmässan i Göteborg med sina respektive projekt *Minnenas arv* och *New Connexion*. Projektet *New Connexion* deltog också på skolforum.

Informationsinsatser har genomförts i 8 av 11 projekt. Både ABF Dala Finnmark och Sensus Studieförbund har arbetat med informationsinsatser för att nå ut till en bredare allmänhet. Det har också United Africa Riksförbund, Afrosvenskarna i Stockholm och Kongo Föreningen i Stockholm gjort. RFSL Ungdom har marknadsfört

diskrimineringskartan.nu och Sveriges förenade HBTQ-Studenters har informerat om handboken *Examensbevis i rätt personnummer* som har tagits fram inom projektet.

Det har också varit vanligt med lobbyverksamhet, opinionsarbete eller annat strategiskt påverkansarbete. Det är 8 av 11 projekt som redovisar en sådan aktivitet. I Afrosvenskarna i Stockholm har de arbetat med uppsökande verksamhet för att kompetensutveckla personer på institutioner och myndigheter.

I stort sett alla utom ett projekt har genomfört utåtriktade aktiviteter. I Le Romané Nevimatas projekt *Nytänkande romska kvinnonätverk* var syftet att arbeta utbildande med den egna målgruppen och stärka de romska kvinnorna genom dessa aktiviteter. De har istället använt sig av nätverksbyggande aktiviteter och erfarenhetsutbyten, studiebesök eller liknande.

I redovisningarna framgår att kulturarrangemang ofta används för att närma sig målgruppen. Det har till exempel Sensus Studieförbund, ABF Dala Finnmark, Kongo Föreningen i Stockholm och United Africa Riksförbund använt sig av. Mindre vanligt har det varit för projekten att använda sig av uppsökande verksamhet, till exempel medlemsvärvning. Den aktiviteten har använts i 3 av 11 projekt vilka var Lärarnas Riksförbund, RFSL Ungdom och Kongo Föreningen i Sverige. Under kategorin *annan* har en organisation angett skolprogram för skolelever och lärare som aktivitet med mera.

Inget projekt har använt sig av internationella utbyten, mentorsprogram, studiecirklar eller framtagande av styrdokument eller handlingsplaner.

3 Huvudsakliga resultat

Uppnådda resultat

I slutrapporten får projekten beskriva vilka mål som har uppnåtts genom projektet och hur målen förhåller sig till de mål som angavs i ansökan. I avsnittet nedan återfinns de resultat som projekten lyfter fram i sina slutrapporter.

Afrofobi - igår och idag och ett bättre samhälle utan fördomar
(Afrosvenskarnas riksförbund)

Afrosvenskarnas riksförbund beskriver i sin ansökan att det tidigare har satsats mycket stöd för åminnelse kring andra världskrigets förintelse men praktiskt taget inget till åminnelsearbete kring den transatlantiska slavhandeln och slaveriet. Vidare menar organisationen att denna resursfördelning har skapat en känsla av åsidosättande hos den afrosvenska gruppen. Med projektet ville de visa på historien och minnas den transatlantiska slavhandelns offer och på så sätt skapa en bredare förståelse för att det behövs en politik som kan bekämpa afrofobi. Projektet har tagit fram en stadsvandring med tillhörande handledning, en faktaskrift om historisk och nutida afrofobi. Projektet har också rekryterat deltagare till stadsvandringen och utvecklat marknadsföringskanaler för projektet. Vidare har organisationen kartlagt forskningsmaterial, tagit fram en föreläsarbank och att skapat ett nätverk.

- **Ny kartläggning av svenskt forskningsmaterial**

Kartläggningen av svenskt forskningsmaterial kring den transatlantiska slavhandeln och slaveriet har tagits fram och vidareutvecklats för folkbildningssyfte och genomförandet av en serie av seminarier kring den transatlantiska slavhandeln och slaveriet.

- **Utvecklat en stadsvandring**

En guidad tur i Gamla Stan har tagits fram som visar och levandegör den roll som Stockholm och Sverige spelat i den transatlantiska slavhandeln. Stadsvandringen genomförs kontinuerlig och har vid tid för redovisningen genomförts för 30 studiegrupper (240 personer) och 20 (500 personer) skolklasser samt från intresserad allmänhet. Den är populär för exempelvis skolklasser, universitetspersonal, offentliga och privata organisationer, statliga myndigheter med flera.

- **Producerat en faktaskrift och handledning**

Faktaskriften bygger på den kartläggning av svenskt forskningsmaterial kring den transatlantiska slavhandeln och slaveriet som tagits fram av projektet. Det har också tagits fram en handledning som stöd för stadsvandringsledarna vid rundvandringar kring Stockholm och det transatlantiska slaveriet och slavhandeln.

- **Utvecklat hemsidan och tagit fram en föreläsarbank**

Organisationens har satsat på att utveckla sin egen hemsida för marknadsföring och anmälningar till den guidade turen. Projektet har också använt sig av sociala medier, Facebook och Twitter i marknadsföringssyfte. Organisationen har påbörjat arbetet med att ta fram en föreläsarbank som består av föreläsare som är knutna till föreningen och som har gått igenom och lärt sig materialet.

- **Upprättat ett nationellt bildningsarbete kring afrofofi**

Det har tagits fram en studiecirkel med tillhörande studie- och handledningsmaterial. Studiecirkel som vid redovisningen har genomförts i Stockholm och Malmö. Det har vidare lagts en grund för ett kunskapscentrum kring transatlantisk slavhandel och kring afrofofi.

- **Arrangerat seminarier**

Inom ramen för projektet har det arrangerats seminarium antingen enskilt eller tillsammans med andra aktörer. Därutöver har projektets personal medverkat i seminarier, konferenser och möten som arrangerats av andra och som varit relevanta att delta på. Exempel på några seminarier som har arrangerat eller medverkat i är:

- Seminarium i riksdagen för minnesdagen för Sveriges avskaffande av den transatlantiska slavhandeln den 9 oktober 2014.
- Seminarium hos Afrosvenskarna i Stockholm för minnesdagen för Sveriges avskaffande av den transatlantiska slavhandeln den 9 oktober 2014.
- Seminarium i Uppsala universitet om Afrofofi i dagens Sverige.
- Seminarium i Kristianstad om Afrofofi i Sverige och lokalt i Kristianstad.

Det pågår också en vidareutveckling av projektet som bland annat kommer att resultera i att organisationen organiserar studiegrupper i syfte att höja kunskaperna om den transatlantiska slavhandelns påverkan på och betydelse för vår tid.

- **Etablerat kontaktnätverk**

Ett stort kontaktnätverk bestående av svenska såväl som internationella aktörer har etablerats och kommer att fortsätta breddas. Organisationen har till exempel varit mottagande av en FN delegation som bestod av några delegater från mänskliga rättighetsrådets Working Group of Experts on People of African Descent. Delegationen hade också möten bland annat med den svenska regeringen om situationen för den afrosvenska gruppen och hur afrofofi-frågan hanteras av samhällets institutioner. Förutom mötet deltog FN delegationen också i en stadsvandring som arrangerats av projektet.

Bättre samhälle utan fördomar (Kongo Föreningen i Stockholm)

Kongo Föreningen i Stockholm utgår i sin ansökan från att hatet mot afrikaner har blivit grövre och mer våldsamt. De beskriver vittnesmål som fångats upp under ett tidigare projektår av mörkhyade som jobbar i tunnelbanan eller som är taxi chaufförer är oroväckande. Trots att hoten anmäls leder det inte till några följder. Det gör att de flesta som utsatts för hot avstår från att anmäla. Om inga anmälningar lämnas in får ingen heller veta att afrofoxi existerar och att det finns personer som exkluderas ur samhället. Afrikaner är ofta föremål för olika former av rasism och intolerans och människor plågas i tysthet enbart för att de har fel hudfärg enligt de som utövar afrofoxi. Genom projektet Bättre samhälle utan fördomar vill organisationen bland annat bygga upp ömsesidig förståelse och solidaritet mellan afrikaner och svenskar och bistå myndigheter med kunskap. Kongo föreningen har lyckats förmedla kunskap om afrofoxi samt förse projektets målgrupper med fakta.

- **Uppsökande verksamhet**

Föreningen har uppvaktat myndigheter med information, material och fakta om afrofoxi. Vid besöken gav föreningen förslag om hur den besökta myndigheten skulle kunna bekämpa afrofoxi. Några slumpvis utvalda medlemmar som har varit offer för afrofoxi, fick också berätta själva sin upplevelse. I den uppsökande verksamheten har föreningen också genomfört hembesök hos projektets målgrupp för att förse personerna med information, väcka deras medvetenhet och öka deras kunskap i frågan om afrofoxi och negativ särbehandling av mörkhyade. Av de som besöktes valde 27 personer att bli medlemmar, varav 8 infödda svenskar. Uppsökande verksamhet har också skett i sporthallar, skolor, fritidsgårdar genomfördes för att nå unga. Personer som kontaktades har bjudits in till föreningsarrangemang i form av konferenser, kulturarrangemang och andra aktiviteter där frågorna om afrofoxi har diskuterats.

- **Kulturarrangemang**

En hel dag med kongolesisk mat, mode (klädsel), musik, sagor, visor, tradition med tävlande mellan ungdomarna från olika nationaliteter och kulturer har genomförts för att svenska, afrikaner samt andra närvarande nationaliteter ska kunna umgås och lära känna varandra genom kultur, mat, berättelse, tradition. En konstallation av ungdomar spelade teater med för tema: "Är jag annorlunda" som handlade om särbehandling och mobbning av en mörkhyad. Ett ungdomsband spelade musik. Kongo förenings ungdomar visade upp kongolesiska traditionella dansar och kläder.

- **Föreläsningar**

Föreningen anordnade sex stycken föreläsningar med debatt. Teman under föreläsningarna berörde frågor om "Är det fel på samhället eller på afrikanska migranter", den ekonomiska aspekten av invandring såväl för invandrare som för mottagande landet, rasism och människors värderingar och lika värde samt afrofoxi och hatbrott. En föreläsning ägde rum i Beckahagens skola för ca 45 elever och lärare. En föreläsning genomfördes i samband med ett besök i Bandhagens skola. Fler än 200 afrikaner med olika nationaliteter har närvarat vid föreningens anordnade verksamheter, 20 av dem har deltagit aktivt i förberedelse och genomförande av insatsen.

- **Utbildning om nätaktivism**

Ungdomar har utbildats i data och elementär lagstiftning om yttrandefrihet för utövande av nätaktivism, i afrofobi och i mänskliga rättigheter samt hur tonåringen kan bekämpa afrofobi i sin miljö.

Minnenas arv (Judiska församlingen i Malmö)

Judiska Församlingen i Malmö skriver att både judar och muslimer kan attackeras för att de bär kulturella och religiösa symboler och att det finns en stor utbredd islamofobi där det finns motstånd till dagens flyktingar. I ett tidigare projektår av *Minnenas arv* identifierades en efterfrågan av verktyg som kan hjälpa lärare när elever vägrar att prata om frågan eller river ut sidor ur historieböckerna när det handlar om till exempel Förintelsen. I det andra projektåret vill församlingen utveckla en bred modell med flera samverkande metoder och arbeta vidare med utställningen om den judiska gruppens liv i Sverige efter förintelsen under andra världskriget. Projektet har tagit fram en digital utställning/vandringstutställning där Minnenas arv ingår med filmer och texter i den digitala versionen av *Välkommen till Sverige*. Den digitala utställningen som producerats för Malmö Museer kan laddas ner och användas bland annat på bibliotek och skolor över hela Sverige. Projektet har också tagit fram en DVD och det har hållits en bokrelease för boken *Minnenas arv*.

- **Ny metod för pedagogiskt arbete**

Under året har det utvecklats en ny metod för att arbeta pedagogiskt med frågor kring antisemitism, främlingsfientlighet och för att öka förståelsen för människor på flykt. Metoden bygger vidare på tidigare filmer, övningar och diskussioner inom Minnenas arv. Ett skolprogram för elever i högstadie- och gymnasieskolor har skapats och ett utbildningsprogram för lärare har producerats. En fördjupad pedagogik har utvecklats för lärare att arbeta med antisemitism då och nu, stereotyper och fördomar och flykt. Lärare genomgår själva en utbildning för att kunna hålla i Minnenas arv skolprogram.

- **Ny webbsajt för tillgängligare material och pedagogiska tips**

Judiska Församlingen har också skapat web-siten Minnenasarv.se för att tillgängliggöra filmer för lärare och elever, pedagogiskt material och pedagogiska tips till lärare.

- **Ny digital utställning *Välkommen till Sverige***

En samarbetspartner Xenofilia har parallellt utvecklat en digital utställning (av utställningen *Välkommen till Sverige* där Minnenas arv 10 filmer ingår).

Nytänkande romska kvinnornätverk (Le Romané Nevimata)

Le Romané Nevimata beskriver en ökad diskriminering och intolerans mot gruppen romer. Kvinnor som får sin värdighet kränkt på grund av rasism, intolerans eller fördomar. Bakgrunden till kränkningarna kan vara grannar som klagat att familjen har fester, högljudda middagar, många vuxna som springer fram och tillbaka i lägenheten. När romska kvinnor blir kränkta kan det starta negativa osynliga spiraler. Det kan röra sig om att de romska barnen får hög frånvaro i skolan, ett utökat utanförskap av det civila samhället (på ett omedvetande sätt). Vissa spiraler är väldigt spända och innehåller endast romsk värdegrund där samhället inte släpps in. Projektet vill stärka de romska kvinnorna genom att erbjuda utbildningar till kvinnorna och vara en sammanlänkande faktor för information om grundläggande rättigheter och statens skyldigheter.

- **En samtalsdialog för att stärka romska kvinnor**

En samtalsdialog har genomförts tillsammans med Expo och med romska kvinnor där deltagarna har samtalat, delat erfarenheter angående hur en kan identifiera hatbrott, diskriminering och intolerans. En föreläsning handlade också om lagar och hur en kan nå någon form av upprättelse.

- **En nätverksträff för att stärka romska kvinnor**

En nätverksträff har genomförts i Linköping tillsammans med Expo och med Somaliska kvinnoföreningen som berättade om tillsammanskapet.

Inte OK! (RFSL Ungdom)

Bakgrunden till RFSL Ungdoms projekt *Inte ok!* är den samstämmiga forskningen kring att unga hbtq-personer löper en ökad risk att utsättas för diskriminering, kränkningar och hatbrott och utsätts för detta men få av dessa fall anmäls. Om en hbtq-person går vidare och anmäler ett fall av kränkande behandling av någon sort finns en stor rädsla för att inte bli tagen på allvar eller att det ställs frågor som är kränkande. Unga hbtq-personer berättar inte om sina upplevelser och brott som begås anmäls inte. Brott som begås uppmärksammas inte heller av individen, vilket leder till en ökad internalisering och psykisk ohälsa. RFSL ungdom ser ett behov av att stärka och mobilisera unga hbtq-personer i skolmiljön och påverka skolor att arbeta för en nolltolerans mot homo- och transfobi i skolan.

- **Webbplattform med rapporteringsmöjligheter**

Projektet har byggt upp en teknisk plattform (hemsida) där målgrupperna kan rapportera upplevelser av diskriminering, trakasserier eller liknande missförhållanden i skolmiljön. Efter kontroll har rapporter publicerats och den som har rapporterat har erbjudits information och stöd kring anmälan. Hemsidan har vid redovisningstillfället besökts 16000 gånger, varav cirka 10000 är unika besökare, sedan den lanserades i slutet av april 2015. Cirka 250 rapporter har lämnats, varav cirka 150 har publicerats. Projektet har efter fyra månader av aktiv rapportering haft svårt att följa upp vilka skolenheter som har vidtagit aktiva åtgärder, och inte bara visat intresse.

- **En kampanj för att synliggöra hinder**
#taertansvar var en kampanj för att synliggöra och diskutera särskilda hinder som möter unga hbtq-personer för anmälan om diskriminering och trakasserier i skolmiljön. Projektet har också publicerat information om diskriminering och trakasserier samt hur en kan agera om det sker i skolmiljön via projektet Transformering.se informationskanaler (Tranformering.se är ett projekt från RFSL Ungdom som riktar sig med informationsinsatser till unga transpersoner).
- **Utvärdering av anmälningsprocess, information och myndighetskontakter**
Utvärdering i samverkan med målgrupp av anmälningsprocess och information kring denna samt kontakt med myndigheter som tar emot anmälningar från målgrupperna (Skolinspektionen, Barn- och elevombudet, Diskrimineringsombudsmannen) i syfte att förbättra deras bemötande.
- **Uppsökande verksamhet**
Referensgruppsmöten med myndigheter som arbetar med att ta emot anmälningar från målgrupperna. Samverkan med andra stödinsatser, till exempel RFSLs Brottsofferjour. Antalet skolpersonal i både pedagogisk och ledande ställning som projektet informerat i dessa sammanhang uppgår till cirka 900 personer. Personalen har nåtts genom att projektet har medverkat via bland annat Socialstyrelsens konferens om skolfrågor i december 2014, Barnrättsdagarna i april 2015 samt Pride House Stockholm 2015) och där informerat.
- **Workshopa med ca 200 ungdomar**
Antalet aktivt medverkande ungdomar i projektet uppgår till cirka 200. För att nå ungdomarna har projektet genomfört workshopar med deltagare ur målgruppen i syfte att informera om diskriminering och berätta om rättigheter kring anmälningar. Detta har bland annat gjorts på fritidshänget Egalia, RFSL Ungdoms medlemsträff samt kongress. Projektet har även medverkat på Stockholm Pride (Pride Ung Park) i samma syfte.

Examensbevis i fokus (Sveriges Förenade HBTQ-studenter)

I projektet *Examensbevis i fokus* vill Sveriges Förenade HBTQ-studenter(SFQ) motverka diskriminering av transpersoner inom högre utbildning. SFQ har identifierat att det finns en oklarhet kring hanteringen av utbildningsbevis när det handlar om personnummerbyte. Detta i kombination med en utbredd transfobi/intolerans gentemot icke-cisnormativa studenter vid landets lärosäten skapar situationer som gör att personer kan dra sig för att söka utbildningsbevis. Om eleven inte söker sitt examensbevis, är inte examen giltig och det kan det hämma personen från att söka arbete. I organisationens kontakter med examensansvariga på ett urval av landets lärosäten har det framkommit att en ändring har skett i fråga om att utfärda nya bevis, men kunskap om proceduren saknas.

Projektet vill bidra till att motverka fortsatt diskriminering så att ingen student ska gå miste om sitt examensbevis. Det har skett genom en kartläggning av Högskolor och universitets rutiner och kunskaper vid utfärdande av examensbevis. Utifrån kartläggningen har sedan en handbok tagits fram som visar hur lärosätena kan arbeta för att underlätta likartade rutiner för alla lärosäten och därigenom öka förutsättningar så att alla elever kan få ut sina examensbevis.

- **En kartläggning om rutiner och kunskaper vid utfärdande av examensbevis**
Det har varit 31 av 48 lärosäten (65 %) som medverkat i en kartläggning genom enkät av högskolors och universitets rutiner vid utfärdande av nya examensbevis till personer som ändrat juridisk könstillhörighet. Projektet har också kartlagt examensansvarigas kunskaper och därigenom fått vetskap att de har intentionen att ge ut nya examensbevis till personer som ändrat juridisk könstillhörighet.
- **En handbok Examensbevis till rätt personnummer**
I handboken *Examensbevis i rätt personnummer* redogörs för hur lärosäten kan arbeta för att information ska komma studenter/alumner tillhanda. Den är framtagen för att underlätta likartade rutiner för alla lärosäten.

Under ytan – är vi alla små (Borlänge Islamiska Ungdomsföreningen)

Redan under våren 2013 uttryckte Borlänge islamiska ungdomsföreningen att det fanns ett behov av projekt för att motarbeta de negativa tendenser i form den ökade islamofobi och den senaste tidens islamofobiska tendenser i bland annat media, och de enorma missuppfattningar och generaliseringar som finns om islam och muslimer. I föreningens projektbeskrivning fanns upplevelser av det ökade hatiska samhällsklimatet, intoleransen samt okunskapen om muslimer. Det fanns behov av att ge muslimska organisationer metoder för att sprida kunskap kring frågor rörande rasism och intolerans bland organisationer och föreningar i det muslimska civilsamhället. Bidraget har beviljats för att organisationerna på ett effektivt sätt ska kunna etablera samarbeten med skolor och myndigheter kring frågor som rör islamofobi.

- **Seminarium och 14 skolbesök**
Projektet har genomfört 14 skolbesök för elever i gymnasieskolor. Från Polhemsskolan i Lund till Malmfältens folkhögskola, Kiruna. På många av de besökta skolorna har även återbesök utförts.
- **Informerat vid andra föreningars evenemang**
Projektet har också medverkat i andra föreningars evenemang som till exempel en inspirationsdag arrangerat av Malmös antirasistiska elevnätverk. Föreningen har också besökt Ibn rushd Borlänge, Fryshuset Stockholm med flera för att informera om hur man arbetar kring frågor som berör intolerans och främlingsfientlighet. Genom projektets facebookside (Under ytan - islamofobi.nu) med 675 följare har föreningen marknadsfört och informerat om seminarierna. Elever och allmänhet har också kunnat vända sig till föreningen med bokningar, frågor och funderingar som på ett effektivt sätt kunnat uppdatera följarna med bilder från skolbesök, informativa artiklar, andra antirasistiska event utförda av andra föreningar med mera.

MIO (Sensus Studieförbund)

Sensus Studieförbund i *MIO-projektet* tar sin utgång från en förstudie som visar på behov inom tre områden när det gäller att bekämpa islamofobi och främja det muslimska civilsamhället i Norrbotten: organisering, kultur och information. Muslimska grupper i Norrbotten har svårt att vara en aktiv del av arbetet mot islamofobi och dess konsekvenser det har för dem själva; de har svårt att organisera sig. Det är också tydligt att det finns negativa uppfattningar och attityder mot muslimer som religiös identitet. Det har inte heller bedrivits något konkret arbete för att arbeta fokuserat mot rasism och islamofobi i Norrbotten. *MIO-projektet* och konkreta redskap för att stödja de muslimska grupperna att organisera sig i arbetet mot den islamofobi och rasism som de möter har efterfrågats av det muslimska civilsamhället i Norrbotten. Vilka även uttryckte behovet av förstudien till Sensus.

- **Arrangerat maktutbildningar**

Maktutbildningar är verktyg för att öka muslimers möjlighet till organisering för att vara aktiva i arbetet mot islamofobi och rasism. Dessa utbildningar har genomförts i olika former i ett antal städer i Norrbotten utifrån det behov som funnits. Både som öppna arrangemang för alla i till exempel Kiruna och Arjeplog, men också hos de föreningar som studieförbundet har haft kontakt med utifrån de behov som de uttryckt.

- **Stödjande och rådgivande arbete**

Sensus har arbetat nära de föreningar som de har haft ett samarbete med via MIO projektet. Ett exempel är Piteå Noor förening som har getts stöd i form av att de deltog på maktutbildningen i Luleå och att de sen fått rådgivning och stöd till deras ordförande. Samtliga föreningar och individer som Sensus har träffat i bland annat Luleå, Piteå, Kiruna och Jokkmokk har fått utbildningsinsatser samt kontakt och stöd.

- **Utbildningsinsatser med fokus på baskunskaper om religionsfriheten**

Genom olika utbildningsinsatser har Sensus de ökat deltagarnas medvetenhet kring rättighetsbaserat arbete som de själva i sin tur kan ta vidare. Denna del har skett i samarbete med Rättighetscentrum Norrbotten där de varit med och berättat om diskriminering och vad man kan göra om man har blivit utsatt.

- **Arrangerat en Eidfest**

Den största kulturella aktiviteten har varit eidfesten som hölls runt den muslimska högtiden eid al adha. Eidfesten är ett sätt att visa en bredare bild av en svenskmuslimsk högtid som många muslimer firar som annars inte får ta så mycket plats i det norrbottniska samhället eller i bilden av muslimer. Sensus har arbetat genom en fotoutställning om den muslimska slöjan. Där muslimska kvinnor själva fått definiera vad som är slöja för dem och berätta om hur de förhåller sig till den. Utställningen har visats i Kiruna och i Luleå. De har haft ett flertal möten med kulturinstitutioner som till exempel Norrbottens museum där organisationen samtalat om vikten att ha en bredd i sitt utbud och om hur man kan bredda det kulturella utbudet något som bland annat lett till ett samarbete runt eidfesten.

- **Besökt hälften av alla kommuner i Norrbotten**

Under besöken har organisationen föreläst, utbildat och informerat kring islamofobi och svarat för den efterlysning på kunskap om vad man kan göra åt det.

- **Skapat mötesplatser**

Sensus har skapat mötesplatser vid ett antal tillfällen genom olika arrangemangen som organisationen både har deltagit i men främst initierat. En sådan mötesplats skapades i samarbete med regeringskansliet där projektet var en del av kultur och demokratiminister Alice Bah Kuhnkes satsning "Samling mot rasism". Alla kommuner, både politiker och tjänstemän i Norrbotten bjöds in och det var en stor spridning hos deltagarna.

- **Turné med imamen Salahuddin Barakat**

Organisationen har genomfört en turné tillsammans med imamen Salahuddin Barakat som föreläste om hur man kan motverka radikaliserings och utanförskap bland ungdomar för lärare, polisen, kommundienstjänstemän och politiker. På kvällarna besökte imamen muslimska församlingar och grupper och gav stöd och vägledning till de som hade frågor. Han besökte Kiruna, Jokkmokk och Luleå.

Här och nu (ABF Dala Finnmark)

ABF Dala Finnmark vittnar i sin ansökan om att de på senare tid har märkt av en ökning av intoleranta attityder i trakten kring Ludvika och Smedjebacken. Det har blivit mer accepterat att uttrycka sig nedvärderande och rasistiskt och på sociala medier som Facebook och Twitter samt i tidningarnas kommentarsfält kan rent rasistiska uttalande bara få passera utan motargument. Vidare beskriver organisationen att de på senare tid har sett en ökning av våld bland högerextrema grupper i Dalarna med omnejd. Ett sådant exempel var ett möte efter en manifestation mot rasism och våld i Ludvika 2012 som angreps av den nazistiska gruppen Svenska Motståndsrörelsen. Deltagarna hotades och angreps även rent fysiskt. En händelse som skrämde, chockade och förvånade. Men framför allt skapade engagemang, styrka och mod. Många av deltagarna i projektet *Här och nu* har uttryckt ett behov av mer kunskap. Det finns behov av att ta fram ett utbildningsmaterial och utbilda antirasistiska ambassadörer som kan agera antirasistiskt i vardagslivet, stärka nätverk och mobilisera föreningar.

- **Workshopar och ambassadörsutbildningar**

Workshops har genomförts för ABFs medlemsorganisationer. Det har också genomförts ambassadörsutbildningar hos 20 av medlemsorganisationerna, vilka resulterade i nyutbildade ambassadörer. Vidare har organisationen utbildat ambassadörer genom en ambassadörsutbildning på Mora folkhögskola.

- **Stödjande och rådgivande verksamhet**

Stödjande verksamhet har getts till det antirasistiska nätverket *Tillsammans Ludvika* vilket bland annat har resulterat i en samverkan kring en minnesmanifestation den 11/7-15 för folkmordet i Srebrenica.

- **Konferenser**

ABF Dala Finnmark har vidare anordnat ett antirasistiskt forum som fick avbrytas för att inte riskera föreläsarnas säkerhet då det dök upp cirka tio stycken nazister i publiken ifrån Nordiska Motståndsrörelsen.

New Connexion (Lärarnas Riksförbund)

En annan organisation, Lärarnas Riksförbund, lyfter också fram det hårdnande samhällsklimatet där det bland annat på sociala medier sprids mycket fördomar om människor som invandrat till Sverige. Deras projekt *New Connexion* grundar sig på ett stort antal rektorer och lärares uttryckta behov av redskap i arbetat mot rasism och främlingsfientlighet, både om material för att lärarna ska kunna arbeta med eleverna, men också om utbildning för lärarna i frågorna. Projektet bygger på de erfarenheter och det material som tidigare arbetats fram lokalt på en skola samt på erfarenheterna från två år med *Projekt New Connexion Utbildning* då New Connexions material och arbetssätt spridits på nationell nivå. Materialet består av tre lärarhandledningar (en till vardera årskursen sju, åtta och nio) samt därtill hörande CD-skivor och diskussionskort.

- **Seminarium för ett par hundra lärare och rektorer**

Projektet har under året utbildat lärare och delat med sig av erfarenheter och material vid besök på 15 skolor, fem fler än planerat vid ansökan. I genomsnitt har det kommit drygt 30 personer per seminarium vilket gör att saminarierna har besökts av ett par hundra lärare/rektorer.

- **Uppföljning av tidigare utbildningar vid 35 skolor**

Lärarnas Riksförbund har haft en uppföljande kontakt med 35 av de 55 skolor som nåtts av projektet under de två första projektåren för att erbjuda dem fördjupad utbildning, coaching och handledning i det dagliga arbetet mot rasism. Det har genomförts uppföljningsseminarium på 4 skolor. 17 skolor använder New Connexion material i sin verksamhet och når således kontinuerligt ett stort antal elever.

- **Utveckla material till fortbildningar**

Skolseminarierna har anpassats efter de behov som projektet mött på skolorna och materialet till fortbildningen har bearbetats.

- **Uppdaterad hemsida**

Hemsidan har uppdaterats så material och verksamhet ska kunna fungera även utan direkta besök från New Connexion. En inloggningsbar internetsida har byggts upp där lärarna i skolnätverket kan hämta fördjupningsmaterial och uppdaterad statistik. Varje kontaktad skola, inklusive de som ingick i uppföljningsarbetet, har fått del av inloggningsuppgifter till webbsidan. Det har också skett ett fördjupat arbete med New Connexions Facebooksida.

- **Nätverksbyggande aktiviteter**

Under året har försökt gjorts om att bygga nätverk mellan skolorna men projektet har inte nått fram i den omfattning som önskades. Det har förmedlats konkreta kontakter mellan några skolor som önskat stöd i arbetet.

Verksamheten har arbetat nätverkande med andra organisationer, bland annat har det skett möten med Statens medieråd som gjort en antirasistisk webbsajt, Landsbygdsnätverket, SKMA, SIOS, EXPO, Svenska FN-förbundets MR-nätverk och Forum för levande historia. Vidare har projektet träffat Borlänge och Avesta kommuners integrationsenheter. Det har också skett ett erfarenhetsutbyte med Teater Norma i Göteborg. De arbetar med skolföreställningar mot rasism och projektet har funnits till hands med råd vid projektstarten, Teater Norma har i sin tur bistått projektet med råd vid framtagandet av ett elevenpassat seminarium i form av forumteater följt av en kort föreläsning.

Under projektets gång samlades nästan 30 personer från tretton olika organisationer till en nätverksträff i Lärarnas Riksförbunds lokaler. Samtliga arbetar mot rasism inom skolans värld och syftet var att deltagarna skulle utbyta erfarenheter och lära sig mer om och av varandra. Intresset för nätverksträffen var stort och arrangemanget blev mycket uppskattat, något som märktes i den uppföljande enkäten som delades ut.

- **Föreläsare och utställare**

New Connexion har medverkat som utställare och även som föreläsare vid seminarium på Bok- och biblioteksmässan i Göteborg och vid Skolforum i Stockholm. Projektet har också presenterat sitt arbete och skolmaterial vid en integrationsdag på Länsstyrelsen i Falun, vid Lärarnas Riksförbunds studentförenings konferens i Eskilstuna och vid ett FORSA-symposium vid högskolan i Norrköping. New Connexion har också medverkat vid Universitets- och Högskolerådets Athena och Atlas-upptaktsseminarium samt vid en nätverksdag anordnad av Länsstyrelsen i Falun. Under det sista året bjöds projektet in till regeringskansliet, kulturdepartementet, för att berätta om sitt arbete mot rasism. New Connexion gav då synpunkter på hur det antirasistiska arbetet kan bedrivas i Sveriges skolor.

Vi säger nej till rasism och intolerans (United Africa Riksförbund)

I Sörmland finns det enligt United Africa Riksförbunds en känsla bland somalier att rasism och intolerans i samhället ökar. De beskriver att många av Somalierna vill skaffa sig kunskap om hur man motverkar rasismen och intolerans samt veta vilka rättigheter och skyldigheter de har i samhället. Somalier i andra städer i regionen som deltagit i organisationens tidigare projekt har efterfrågat detta projekt då de menar att de har ett behov att få mer kunskap kring ämnet. Många av somalierna har inte varit i Sverige så länge och vill vara aktiva och delta i samhällets insatser mot rasism och intolerans. Detta kräver ett mer samlat agerande. Projektet syftar till att ge somalier i regionen information om hur svenska samhället fungerar och vilka rättigheter respektive skyldigheter man har.

- **Uppsökande verksamhet**

Alla somaliska föreningar i Sörmland har besökts av projektet och de har deltagit i de utbildningar som genomförts i hur föreningarna kan stärka det antirasistiska arbetet i länet och bygga upp nätverk. I utbildningarna har det inrymts kunskaper om rasism och afrofofi som en del av mänskliga rättigheter samt specifik kunskap kring afrofofi och rasism.

- **Stöd och rådgivning**

Somaliska föreningar i Vingåker har getts stöd genom utbildningar i Katrineholm samt rådgivning och stöd till deras ordförande. Projektet har gett verktyg (Maktutbildningen) till de somaliska grupperna för att öka deras möjlighet till organisering för att aktivt delta i arbetet mot afrofofi och rasism. De nätverk och relationer som projektet har skapat har stärkts under året.

- **Nya mötesplatser**

Det har skapats olika mötesplatser/arenor för informationen, dialog och samtal om rasism, mångfald och intolerans.

- **Föreläsningar**

Projektet har också genomfört öppna arrangemang i Vingåkers- och Katrineholm Kommun.

Framgångsfaktorer

I slutrapporten får organisationerna beskriva vad de anser att de lyckats bra med, till exempel särskilda aktiviteter, metoder eller framgångsfaktorer. Nedan listas några av de lyckade insatserna som lyftes fram i projekten.

Uppsökande verksamhet leder till förändrat arbetssätt, nya medlemmar och viktiga erkännanden.

Den uppsökande verksamheten i Kongo Föreningen i Stockholm har banat väg för nya kontakter och gett nya fakta och upplysningar som framkallande nya arbetsmetoder. Exempelvis så ledde kontakter med myndigheter till att föreningen fick ett erkännande av sin betydelse. Kontakter med ideella föreningar och individer resulterade i att de bildade en plattform med ambition att förhindra afrofofi samt att bli opinionsbildare. Föreningen har också kapitaliserat nya medlemmar som bidragit till att sprida projekts budskap. En ny grupp har anslutit sig till verksamheten, blandade par. Kulturarrangemanget blev en mötesplats för olika kulturer, olika hudfärger samt olika kontinenter.

RFSL Ungdom har på kort tid efter projektplattformens blev klar lyckats sprida information om projektet till målgrupperna samt byggt förtroende att offentligt berätta om händelser som har mycket känslig karaktär. Projektet har nått ut till ett stort antal skolpersonal. En annan framgångsfaktor har varit att projektet har påverkat myndigheter till att skapa bättre och mer tillgängliga anmälningsprocedurer specifikt för målgrupperna, samt förbättrad information om hur anmälan går till och dess konsekvenser. Projektet har gett rådgivning och stöd till enskilda ur målgrupperna som varit i kontakt med projektet, ofta efter misslyckade kontakter med myndigheter.

Samarbete ger nya perspektiv och styrka till projektet

För Judiska Församlingen har samarbetet mellan många olika parter varit styrkan i projektet och en framgångsfaktor. Samarbetet mellan Judiska Församlingen (ideella sektorn), Xenofilia (social entreprenör) och Malmö Museer och Malmö stad (kommunalt) har varit ett vinnande koncept. För att skapa metoden har arbetet skett i workshopform där influenser från flera personer får komma till tals. Metoden har sedan också testats på både elever och lärare. Genom pilotutbildningar har målgruppen kunnat komma med feedback och därmed också förbättrat det slutgiltiga resultatet. För att arbeta mot främlingsfientlighet, rasism och antisemitism” måste arbetet ske tillsammans”. De upparbetade kontakterna och nära samarbetet bidrar till ökad förståelse och vilja att arbeta mot samma mål.

Le Romané Nevimata har bjudit in en Somalisk kvinnoorganisation till en av sina nätverksträffar vilket gjorde att de romska kvinnorna fick ta del av den somaliska kulturen och se vilka former av diskriminering som den folkgruppen möter. De somaliska kvinnorna frågade de romska kvinnorna om deras klädsel och hur de gör när de blir diskriminerade.

Sensus Studieförbund har samarbetet med SST (Statens stöd till trossamfund) som också etablerat kontakt med föreningar i Norrbotten. De har fungerat som en öppnare för föreningarna till ökat samarbete med kommunerna då de tryckt på fördelarna med ett nära samarbete. Sensus ser det också som mycket positivt att de haft ett gott samarbete med Kiruna och Luleå kommun samt med Norrbottens läns landsting som möjliggjort och underlättat för projektet.

Med kunskap som grund kan verksamheter förändras

En framgångsfaktor i Afrosvenskarna i Stockholms projekt var att de har kunnat använda sig av forskning och den afrosvenska gruppens erfarenheter till att förändra institutionaliserade praktiker som utgör grunden till afrofobin i samhället. För Sveriges Förenade HBTQ-studenter var det en framgång att den enkät som riktades till lärosätena fick så pass bra respons att den gav tillräckligt med information för att kunna skriva handboken.

Materialet som har använts i ABF Dala Finnmarks utbildningar har varit väldigt bra och utbildande. Flera personer som gått utbildningen och har haft ledande position inom sin organisation säger att de kommer använda sig av materialet i sina fortbildningar.

Tilltalssätt, upplägg och en väl utarbetad metod att samtala om rasism gör att budskapet når fram

En framgångsfaktor för projektet *Under ytan – är vi alla små* var att workshoparna var underhållande och pedagogiska vilket har gjort det enklare att prata om ett svårt ämne. Besöken har berört ämnen som upplevts som svåra för eleverna själva att beskriva och prata om men som nu har lagts fram på ett sätt som skapat förståelse. Denna ingångspunkt, att visa VARFÖR människor beter sig som de gör och inte bara VAD, vilka psykologiska och sociologiska mekanismer som kan tänkas ligga bakom gör informationen lättsmält. Projektets strategi har också varit att INTE använda sig av skuldbeläggande eller pekpinna för att visa att rasism inte per definition behöver betyda en ond avsikt, utan fungerar som strukturer där människor tenderar att reproducera och förstärka dessa. Det har också varit en framgångsfaktor att projektledaren har en bakgrund i skolans värld (gymnasielärare i svenska och psykologi). Det har också funnits en förkunskap i projektet om att eleverna är medvetna om sin samtid och dess branta utmaningar, inte minst på grund av sociala medier. En medvetenhet som gör att många går runt och bär på olösliga frågor, funderingar och mycket frustration som resulterar i en distraktion från studierna. På rasterna diskuteras gårdagens heta diskussion på Facebook, och av eleverna berättelser framgår det att det skapar klyftor inom klassen.

För Lärarnas Riksförbund har seminarierna varit givande då de har skapat en fin kontakt med lärarna som diskuterat engagerat. De skolor som har haft besök från projektet har till övervägande del varit belägna utanför tätorten och långt från storstadsregionerna. På dessa orter upplever många gånger befolkningen att urbaniseringen skapat förtroendeklyftor, organisationer som representerar myndigheter och storstad ses med misstänksamma ögon och man är känslig för det som uppfattas som pådyvlade av åsikter uppifrån. *New Connexion* och seminarieledarna utgår från en mindre ort, har egen erfarenhet av att befinna sig i en kontext liknande den ovan beskrivna och vet vilka uttryck som bör undvikas samt kan anslå en ton som öppnar ett fruktbart och avslappnat samtal i frågor som ofta är känsliga och laddade. En betydande framgångsfaktor är den igenkänning som uppstår när den kontext som *New Connexions* material tillkommit i beskrivs. Det är inte ovanligt att ett antal lärare placerar sig långt bak i lokalen och med sitt kroppsspråk visar att de ogillar ämnet. Framgångsfaktorn är då att ha ett icke konfrontativt tilltalssätt och en väl utarbetad metod att samtala om rasism med dem som både folkligt och politiskt ogillar invandring så når budskapet fram. Projektet berättar om spända axlar som sänks och personerna tar del i diskussionen och det händer att de efter seminariet kommer fram och säger att "Så här har vi aldrig tidigare samtalat om de här frågorna!"

Verksamheter som kan kombinera organisation, kultur och information ökar deltagandet i samhället

En framgångsfaktor i projektet som drivs av United Africa Riksförbund och av Sensus Studieförbund har varit att aktiviteterna i projekten har utgått från en kombination av organisation, kultur och information. Genom att stärka de somaliska och muslimska organisationerna har projekten arbetat långsiktigt för deras deltagande i samhället. Det har på många sätt handlat om empowerment både för enskilda engagerade i de somaliska som muslimska föreningarna men också för grupper av somalier och av muslimer. I arbetet har bland annat maktutbildningen använts med gott resultat.

Sensus har också använt sig av kultur och eidfesten som ett sätt att skapa engagemang och bundit upp engagemanget runt en gemensam aktivitet. Eidfesten har varit en bra motor i projektet som engagerat många runt om i länet. Det har också varit ett bra sätt att närma sig övriga organisationer i det norrbottniska civilsamhället och bjuda in dem till gemensamt arbete. Sensus Studieförbund är nöjda med de informationsinsatser som gjorts, att skapa intresse för och väcka frågor om rasism och islamofobi har varit viktigt i projektet för att se ett fortsatt engagemang i frågorna. Samarbetet med Salahuddin Barakat har varit viktigt för att ge kommunerna stöd i sitt proaktiva arbete mot utanförskap och radikalisering. Salahuddin var även ett bra tillskott i information för de muslimska grupperna i Norrbotten som ofta är isolerade då avstånden från södra Sverige är stora. För att starta ett långsiktigt stärkande mobiliseringsarbete för en grupp som är utsatt för rasism krävs det personliga möten som kan skapa förtroende och tillit.

Lärdomar och utmaningar

Organisationerna får också i slutrapporten beskriva vad de anser att de lyckats mindre bra med. Till exempel aktiviteter som inte blivit av, hinder och motgångar. Nedan följer en kort beskrivning av vilka lärdomar som gjordes i projekten.

Det tar tid att förändra

En lärdom i Afrosvenskarna i Stockholms projekt var att det har varit svårt att förändra normer och institutionaliserade praktiker. Till exempel upplever de att det har tagit längre tid än nödvändigt för att övertyga institutioner om att samarbeta och lyssna på organisationen. Inte heller har de dialoger eller möten med myndigheterna som Kongo Föreningen i Stockholm genomfört gett de resultat som förväntades. Trots löften från myndigheter om att ta itu med problem såsom särbehandling på bostadsmarkanden, inträde på vissa nöjesställen fortsätter afrikaner att utsättas för trakasserier enligt organisationen.

Det har tagit tid för Borlänge Islamistiska Ungdomsföreningen att hitta ett produktivt och effektivt sätt att knyta till sig skolor och marknadsföra idén bland gymnasieskolorna. Strategin gick från att prata med rektorer och skolläda, till att sedan prata med lärare för att sedan 2014 landa i att prata med elever och försöka kanalisera behovet i synnerhet bland de elever som berörs. Om lärare anser att det inte finns något pedagogiskt värde i att bjuda in ett projekt som tar upp känsliga ämnen och handskas med frågor som kretsas av spänningar på skolan väljer de ofta att tacka nej till erbjudandet.

En annan tidsaspekt som Sensus pekar på är den tid det måste få ta för att starta ett långsiktigt stärkande mobiliseringsarbete. En sådan uppstart kräver personliga möten och det tar tid att skapa förtroende och tillit med en grupp som är utsatt för rasism.

En tydlig plan och förankring underlättar genomförandet

Utbildningen om nätaktivism som drevs av Kongo Föreningen i Stockholm lyckades mindre bra på grund av misräkning av budget för aktiviteten i kombination med att deltagarna inte var förberedda med den utrustning som krävdes. En liknande lärdom gjorde RFSL Ungdom i sitt projekt *Inte okej!* Där projektet skulle ha behövt avsätta mer medel för att i samråd med referensgrupper öka tillgängligheten på webbplattformen. Både tillgänglighet ur funktionsperspektiv, men även stöd för exempelvis smartphones och andra bärbara enheter. Det hade varit värdefullt att avsätta mer resurser till att strukturerat presentera kartläggningens resultat. Slutsatser kring vilka brister i lagstiftning, anmälningsmottagande samt skolmiljön som upplevts som vanliga eller extra allvarliga av målgrupperna hade därmed kunnat tillämpas tydligare av fler aktörer. Uppföljningsarbetet har tagit mycket tid. Dels är det tidskrävande att få kontakt med skolornas rektorer, dels har projektet ägnat mycket tid åt de skolor som nåts. Långa samtal har förts och respondenterna har låtit skriftligt svara på frågor. En lärdom i projektet som drivs av Lärarnas Riksförbund är att det är viktigt att ge tid för samtal. En utmaning som Sensus hade i sitt projekt var resurserna, både personella och ekonomiska i kombination med länets vidsträckta geografi.

Det har varit ett svagt intresse från medlemsorganisationerna att delta i ABF Dala Finnmarks utbildningar trots att projektet startade på uppdrag av dessa. Målet om att utbilda samtliga medlemsorganisationer har därför inte uppnåtts. Projektet har också haft svårt att nå ut till skolorna, då deras scheman redan var fullbokade med ordinarie verksamhet. Verksamheten riktade då in sig på folkhögskolorna i område och fick då komma till Mora folkhögskola. Sensus gjorde en lärdom om att frågor om rasism och islamofobi är känsliga idag. Det har funnits ett motstånd från en del kommuner att delta i projektet då de tyckte att frågan är för smal då de sätter in den i integrationsssammanhang. Borlänge islamiska ungdomsförbund anlät en konsult för att skapa en webportal men konsulten levererade inte enligt förväntningarna och webbplatsen blev inte i den omfattning som projektet planerat för.

Tidsbrist på skolor utmanar utvecklingen

Trots det goda samarbetet som Judiska Församlingen i Malmö har med Malmö stad och deras skolförvaltningar tar projektet tid och kräver förberedelser. Skolan har många åtaganden och är restriktiva med vilka externa parter som ska komma in i skolans värld.

RFSL Ungdom har gjort en lärdom att det har varit utmanande på grund av tidsperspektivet att genomföra uppsökande verksamhet med skolor som det har lämnats rapporter om. En dialog med skolor behöver ske över längre tid för att vara effektiv. Tidsbristen märks också i det försök som Lärarnas Riksförbunds gjorde för att arbeta på ett nätverk mellan de skolor som besökts av projektet och som valt att använda *New Connexions* material. I en analys av problematiken har projektet insett att det dels handlar om tidsbrist hos skolorna, dels om avsaknad av arenor att mötas på. Vid de tillfällen som projektet har samlat lärare har det skett ett livligt erfarenhetsutbyte så behovet finns. Projektet har dock inte haft resurser inom projektets ramar att skapa fysiska mötesplatser och internetbaserade fyller inte behovet på ett tillräckligt relevant sätt.

Skör organisering kräver kontinuerligt arbete

En lärdom som United Africa Riksförbund gjorde var att det Somaliska civilsamhället har visat sig vara skört i sin organisering. Det har krävts ett aktivt och kontinuerligt arbete för att stimulera den fortsatta organiseringen. Organiseringen består ofta av få eldsjälarna som arbetar väldigt mycket. Sensus skriver att många muslimer känner ett tryck från samhället i form av islamofobi och att det i sin tur gör det svårt att hinna med eller orka arbeta ideellt. En annan utmaning är att många kommuner i Norrbotten är in- och utflyttningskommuner vilket försvårar arbetet med att försöka bygga upp ett långsiktigt arbete med det muslimska civilsamhället. Det är de största utmaningarna med organisering där organisationen ständigt måste upprätthålla kontakterna.

Hur projekten fortsätter och erfarenheter sprids vidare

I slutrapporten är det en obligatorisk uppgift att beskriva om den organisation som drivit projektet eller någon annan aktör har planer på att fortsätta projektet efter att projektfinansieringen upphört. Organisationerna får också svara på om de ska sprida erfarenheter från projektet, och i så fall hur.

Ettåriga projekt

De flesta av projektens erfarenheter fångas upp och lever vidare inom den egna ordinarie verksamheten. Ett exempel på detta är Borlänge islamiska ungdomsföreningen som beskriver att de fortsätter erbjuda sina workshoppar till skolor och allmänhet men inte längre kostnadsfritt. För Le Romané Nevimata har kontakten fortsatt med Expo om nya samtalsdialoger som nätverken kan bli en del av. De har också skapat en kort film om projektet. Sveriges Förenade HBTQ-studenter har delat erfarenheter från projektet till andra föreningar via en projektrapport och via seminarier på 2016 års pridefestivaler. Projektet har även uppmärksammats i studentmedia och reguljär media.

United Africa Riksförbund kommer att fortsätta samarbeta med somaliska föreningar i Sörmland och andra län. Kunskaperna och erfarenheterna från projektet har fått spridningseffekter i hela länet.

RFSL Ungdom har inte möjlighet att driva diskrimineringskartan.se vidare på ett kvalitativt sätt då det behövs en person som kan ta hand om de känsliga rapporterna som lämnats in. När slutrapporten lämnades in pågick en dialog med DO om övertagande. Mycket av projektets resultat ligger till grund för en utbildningssatsning som MUCF gör med "Öppna skolan". RFSL Ungdoms bedömning är att det har varit värdefullt att direkt få förmedla skolungdomars upplevelser till skollärovervakningen samtidigt som verktyg för att förändra det drivs vidare. Metodiken från projektet *Inte okej!* kommer att användas i Nätverket för Normkritiska skolgrupper. De erfarenheter som projektet gett är viktiga i den politiska delen av RFSL Ungdom som lobbyar för att skolan ska vara en trygg plats för alla hbtq-personer. Spridning av kunskaper och erfarenheter från projektet har skett via sociala medier, via annonsering samt genom målgruppsstärkande profilmaterial med koppling och länkar till projektet. I sociala medier har antalet hatiska kommentarer uppgått till cirka 40-50%. Via annonsering, sociala medier och under projektaktiviteter har uppskattningsvis cirka 340000 personer inom målgruppen (ungdomar upp till 30 år) nåtts av information om projektet.

Fleråriga projekt som avslutas

Judiska församlingen har skapat förutsättningar för att skolprogrammet ska kunna implementeras efter projekttidens slut. Detta har bland annat möjliggjorts genom ett nära samarbete med Malmö stad som vill möjliggöra för att lärare i kommunen utbildas i skolprogrammet. Det har också skapats flera strategiskt viktiga kontakter. Bland annat med tjänstemän på Forum för Levande historia, politiker och tjänstemän i Malmö stad, lärare runt om i Sverige. Ett erbjudande för skolor i Sverige som vill använda *Minnenas arv* har tagits fram. Församlingen har också skapat ett erbjudande för att skolor utanför Malmö ska kunna anlita projektet och utbilda lärare i *Minnenas arv*. Dessutom kan Minnenas-arvs-pedagogerna hålla skolprogrammet direkt för elever på olika skolor.

Lärarnas Riksförbund kommer att ta tillvara de erfarenheter som *New Connexion* har gett, dels genom att nya arbetssätt har etablerats, dels genom kunskapshöjning bland medlemmarna i frågor som rör rasism och främlingsfientlighet. Genom det nätverkande som skett med ett flertal aktörer under projektåret har erfarenheter även kommit andra organisationer till del. Intresset för materialet och arbetssätt har varit mycket stort. Samarbetet mellan *New Connexion* och Lärarnas Riksförbund har fungerat utmärkt och till båda parter gagn. Den ömsesidiga målsättningen är att i någon form fortsätta samarbetet för att motverka rasism i skolans värld. De seminarier för skolpersonal och redskap i form av lärarhandledningar som Lärarnas riksförbund tog fram i sitt projekt kommer att fortsätta erbjudas personalen genom anpassade digitala kanaler. Lärarnas Riksförbund kommer också att ta tillvara de erfarenheter som projektet har gett, dels genom att nya arbetssätt har etablerats, dels genom kunskapshöjning bland medlemmarna i frågor som rör rasism och främlingsfientlighet.

För projektet *Här och nu* (ABF Dala Finnmark) handlar det om att materialet som tagits fram kan komma att användas på ABFs cirkelledarutbildningar. Deras medlemsorganisationer kommer också att tillfrågas om de vill ha ambassadörsutbildningar. De som arrangerar och planerar ABFs cirkelledarutbildningar har visat intresse för att ha med materialet på sina utbildningar. ABF förbundet kommer också att hjälpa till med spridning av materialet, dels genom att informera övriga avdelningar i landet och dels genom att ha materialet tillgängligt på sin webbshop.

Fleråriga projekt med fortsatt stöd från MUCF

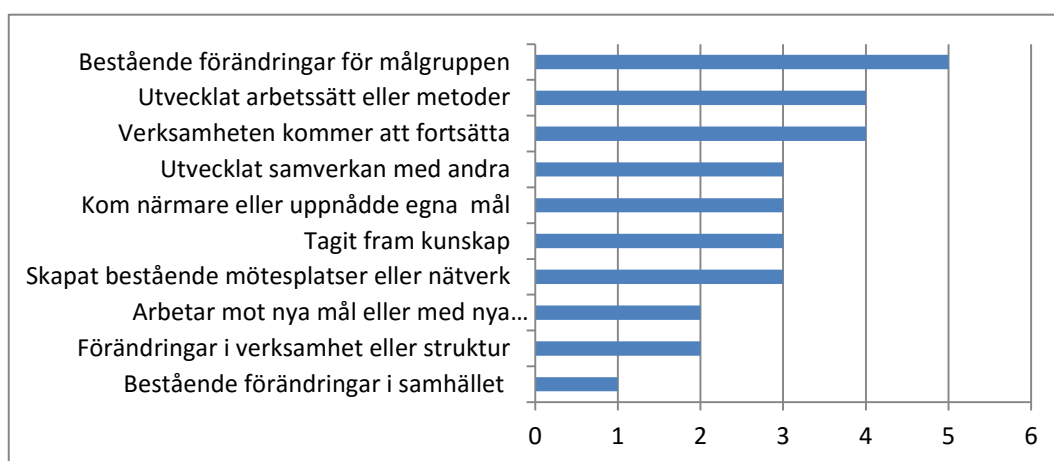
Två av elva projekt fortsätter på sitt andra eller tredje projektår. Det är *MIO-projektet* (Sensus Studieförbund) och *Afrofobi- igår och idag* (Afrosvenskarna i Stockholm)

Afrosvenskarna i Stockholm kommer under det andra året att sprida de vunna erfarenheterna internt inom organisationen såväl som externt till andra organisationer genom att dokumentera aktiviteterna i projektet och sprida dem genom egna kommunikationskanaler. Faktaskriften kommer att spridas till skolor och andra grupper.

Sensus fortsätter ett tredje år i *MIO-projektet* med finansiering av Luleå och Kiruna kommun samt Norrbottens läns landsting men i mindre skala på grund av mindre total finansiering. Sensus kommer fortsätta arbeta med de muslimska föreningar som önskar fortsätta samarbete efter projektet precis som de samarbetar med andra föreningar. Det tredje året kommer fokusera på en överföring av *MIO-projektets* metoder och material till de muslimska grupperna. Kunskapen överförs med tanken "train the trainers".

Uppnådda effekter

I slutrapporteringsformuläret för tio av elva bidrag anges var projekten har gett störst effekt efter en viss rangordningsskala. För Borlänge islamiska ungdomsföreningen som beviljades bidrag under 2013 saknades den typ av rangordning och de effekter som deras projekt redovisade finns presenterade under rubriken bestående förändringar för målgruppen. Övriga organisationer uppmanas att rangordna de påståenden som beskriver resultaten av projekt från ett till tolv. Det viktigaste resultatet markeras med en etta och det näst viktigaste med en tvåa och så vidare. Endast de resultat som stämmer överens med resultaten av projektet ska rangordnas.

Figur 3.1 Organisationernas uppskattning av vart projekten har gett störst effekt, antal

I presentationen av projektens effekter har de tre viktigaste av organisationen rangordnade effekter räknats in i tabellen. Sammanställningen visar att den vanligaste effekten, som lyftes fram i fem av tio projekt, var att bestående förändringar för målgruppen har skett. Därefter anges att projekten har utvecklat eller förbättrat arbetssätt eller metoder samt att projekten kommer att fortsätta när projektets finansiering upphör. Fyra av tio projekt har bidragit till att samverkan har utvecklats med andra föreningar, kommuner eller företag, att kunskap har tagits fram om en speciell målgrupp eller verksamhet inom projektet, att organisationen kom närmare eller uppnådde sina egna mål för organisationen samt att mötesplatser eller nätverk har skapats som består över tid. Två av tio projekt arbetar nu mot nya mål eller har formulerat nya prioriteringar eller har skapat bestående förändringar i organisationens verksamhet eller struktur. Effekter om att skapa förändringar i samhället som består över tid har rangordnats högt av en organisation. Effekter om att ha gjort en metodhandbok, kartläggning eller organiserat nya medlemmar har inte rangordnats högt av någon organisation.

Bestående förändringar för målgruppen

En bestående förändring för målgruppen har skett i *MIO-projektet* (Sensus Studieförbund) då projektet genom att ge verktyg för en ökad organisering (*Maktutbildningen*) har sett flera grupper inom projektet växa fram och eller bli starkare i sin organisering. Ett exempel är Salaamföreningen i Kiruna som till en början bestod av några eldsjälur men efter stöd av projektet i form av en maktutbildning samt genom stöd i praktiskt organisationsarbete sedan kom nära kommunen där de nu arbetar med varandra.

Lärarnas Riksförbunds projekt *New Connexion* har gett redskap för att lära ut förhållningssätt och erbjuda lärarhandledningar för dem som vill verka för öppenhet och förståelse och mot rasism inom skolan. Responsen från lärarna har varit mycket god. En vanlig reaktion har varit att:

”Vi har inte pratat med varandra i lärarkollegiet om de här frågorna förut”.

(Lärarnas Riksförbund)

Lärarna har uppskattat de frågor som lyfts och de konkreta råd som projektet har kunnat dela med sig av. Lärarna har också lyfts fram att:

”Eleverna tycket arbetet är roligt. När de började arbetet hade bygden tagit emot många flyktingar och eleverna var inte beredda på det. Det har nu blivit lugnare och mer harmoniskt på skolan, personalen märker på elevernas agerande att de tar till sig det som de går igenom på lektionerna”.

”Vi upptäckte hur lätt det är att kategorisera människor och nationaliteter etc.” ”Seminariet ökade medvetenheten om de egna värderingarna vilket ger bättre förutsättningar att bemöta vardagsrasism.”

*”Ett resultat som märkts när vi arbetar med *New Connexions* material på skolan är mindre rasistiska uttalanden från eleverna.”*

”Seminariet väckte tankar och idéer för hur de kan arbeta med dessa frågor mer aktivt i vardagsarbetet.”

(Lärarnas Riksförbund)

Kongo Föreningen i Stockholm beskriver att de lyckats förena afrikaner och väcka deras intresse för frågan och problematiserat afrofofi med hatbrott. Föreningen har också lyckats att engagera flera svenskar i arbetet för att motverka afrofofi. Även barn och ungdomar har insett att de behöver stå upp och motverka afrofofi genom att sprida kunskapen kring sig. Deltagare i projektet har i utvärderingar poängterat att den grundläggande kunskapen kring afrofofi som getts via projektet har utvidgat deras syn av problemet och tar i större utsträckning ställning mot afrofofi offentligt.

Genom projektet Bättre samhälle utan fördomar har bestående förändringar för målgruppen skapats. Det visar den utvärdering som genomfördes under projektet.

(Kongo Förningen i Stockholm)

Av de tillfrågade svenskarna som deltog under projektets gång svarade hela 85 procent att de var ovetande om omfattning samt den förödande effekten av afrofobi. Lika många (85 procent) tyckte att det var befogat att starta kampanj mot afrofobi för att väcka debatt framför allt bland medborgare, myndigheter samt politikerna. Vidare svarade 80 procent av de tillfrågade att det krävs en gemensam insats med samverkan mellan svenska födda och afrikaner. Antalet svenskar som stödjer projektet har ökat sedan förra årets insats. Bland 300 svenskar intervjuade slumpmässigt på gatan, sporthallar, nöjesfält, olika arbetsplatser är hela 80 procent solidariska med afrikaner i detta arbete.

Projektet som drivits av Le Romané Nevimata har ökat de romska kvinnornas kunskaper om diskrimineringslagen och hatbrottslagen. De romska kvinnorna som deltog i samtalsdialogerna har blivit självstärkta genom dialogerna. Kvinnorna har fått kunskaper om hur de kan motverka rasism och intolerans men också möjlighet att prata om det svåra och hjälpa andra för att få upprättelse. Kvinnorna har också fått kunskaper inom rasism och intolerans vilka de kan använda i sina organisationer.

Sveriges Förenade HBTQ-studenter har med sitt projekt *Examensbevis i fokus* gett transpersoner möjlighet att bemötas med respekt, att få ut examensbevis i rätt personnummer och därigenom säkra sin framtid på arbetsmarknaden. Det finns ingen uppföljning på om informationen kommer att användas av lärosätena men flera av de examenshandläggare som svarat på deras enkät uppger att det var önskvärt med likartade tillvägagångssätt och insyn i andra lärosätens rutiner.

Ett annat projekt som har skapat bestående förändringar för målgruppen var *Minnenas arv* (Judiska församlingen), Med hjälp av skolprogrammet har de möjliggjort för lärare att arbeta med antisemitism då och nu, och koppla det till frågor som berör elever idag, till exempel Israel-Palestina-konflikten. Med tanke på att *Minnenas arv* inneburit ett framtagande av metod och ett utbildningsprogram kommer de största effekterna för målgrupperna i implementeringsfasen att bli synliga först efter avslutat projekt men redan utifrån de erfarenheter som verksamheten har haft i pilotklasser framkommer att *Minnenas arv* påverkar till förändring. Både pilotklasserna och pilotutbildningen för lärare följdes upp av enkäter där några kommentarer från elever i pilotklasserna på Dammskolan var:

"Man fick föreställa sig hur livet såg ut om man var någon annan"

"Alla fick en chans att diskutera"

"Övningen var bra efter man fick veta hur andra tycker och tänker"

"Jag lärde mig att man ska vara vänlig mot varandra, och att alla människor är likadana. Man ska vara sig själv"

Citat från lärare i pilotutbildningarna

”Bra metoder för att kunna prata om dessa ämnen. Jag känner att jag kan sätta igång direkt i klassrummet”

”Filmer har större påverkan än texter. Bra material för att diskutera dessa frågor”

(Judiska församlingen i Malmö)

Borlänge Islamiska ungdomsföreningen redovisar att effekter är svåra att mäta direkt efter avslutat projekt men det som kan utläsas av utvärderingarna, kommenterar efter föreläsningen eller via föreningens facebookside är att många ungdomar fått en ökad förståelse för problematiken kring utsatta muslimer och deras situation: Det handlar bland annat om att de ser saker från andra perspektiv, att de nu fått en helt annan innebörd på vissa islamofobiska glåpord eller öknamn som de tidigare inte kände till och att de nu är mer medvetna om hur rasismens mekanismer fungerar.

United Africa Riksförbund har genom sitt projekt *Vi säger nej till rasism och intolerans* gett utbildning och ökat medvetenheten kring rättighetsbaserat arbete, som deltagarna själva i sin tur kan ta vidare. En annan effekt är att föreningarna till en början bestod av några eldsjälarna men som efter stöd av projektet i form av praktiskt organisationsarbete så arbetar nu föreningen och kommunen nära varandra.

ABF Dala Finnmark har skapat bestående förändringar för målgruppen genom att ta fram studiematerial som kommer användas inom ordinarie verksamhet, bland annat i ABFs cirkelledarutbildningar.

RFSL Ungdoms kontakter med myndigheter kan innebära bestående förbättringar för målgrupperna, då anmälningsprocedurer och information kan bli bättre avpassade för målgruppens behov vilket kan undanröja hinder för anmälningar. En myndighet (Diskrimineringsombudsmannen) har efter kontakter med RFSL Ungdom där detta lyfts begärt av regeringen att Diskrimineringslagen utreds ur barn- och ungdomsperspektiv. Det kan leda till att juridiska hinder som ofta framkommit i målgruppskontakter med projektet försvinner. Personer som har varit i kontakt med projektet har fått stöd i att utvärdera sin situation och stärkts i att agera. Det har inneburit exempelvis anmälningar till myndigheter, stöd i kontakt med skolan, information om vart en kan vända sig eller kontakt med brottsofferjour för vidare stöd.

Utvecklat eller förbättrat arbetssätt eller metoder

Den andra effekten som flera av organisationerna uppskattade att bidragen hade lett till var att arbetssätt har förbättrats eller utvecklats med hjälp av projektet. Judiska församlingen har med hjälp av bidraget utvecklat arbetssätt för lärare och elever på högstadie- och gymnasieskolor för att arbeta mot antisemitism, främlingsfientlighet och för att öka förståelsen för människor på flykt.

En liknande utveckling lyfts fram i projektet *New Connexion* (Lärarnas Riksförbund). Där har nya metoder utvecklats för att föra goda samtal även med dem som är negativt inställda till invandrare. Vidare har projektet skapat bestående förändringar i organisationens verksamhet genom att Lärarnas Riksförbund än tydligare har valt att jobba med de frågor som projektet lyfter.

Genom projektet *Inte ok!* har RFSL Ungdom utvecklat och implementerat ett fungerande exempel på en ny metod att kartlägga brister inom skolområdet. Metoden möjliggör, till skillnad från exempelvis traditionella enkäter, att målgruppen själv formulerar behov och möjliggör processbaserad samverkan mellan målgruppen och aktörer som skolor och myndigheter.

Projektet *Vi säger nej till rasism och intolerans* (United Africa Riksförbund) använder sig av konceptet Maktutbildningen. En metod som föreningen fortsätter att arbeta med efter projektets slut. ABF Dala Finnmark har tagit fram ett antirasistiskt studiematerial som kommer att användas i organisationens ordinarie verksamhet för att bredda kunskaperna om antirasism. Le Romané Nevimatas kommer att fortsätta arrangera utbildningar som leder till en formell kunskap och ett intyg att deltagarna behärskar kunskaperna. Flera kvinnor inom nätverket vill gå liknade utbildning. Afrosvenskarna i Stockholm nämner att de har börjat arbeta mer med folkbildningskonceptet och de har också börjat arbeta närmare den vetenskapliga forskningen i ämnen som ligger nära dess frågor.

Projektutvärderingar som genomfördes av Kongo Föreningen i Stockholm har lett till ökad kunskap samt förändrade handlingsmönster i projektet under verksamhetens gång. Exempelvis har deltagarna blivit mer delaktiga i förberedelse och genomförande av aktiviteter. Projektet har också skapat bestående förändringar i organisationens struktur genom att en mediegrupp har inrättats för uppsökningsverksamhet och för att samordna hjälp och rådgivning till hatbrottsoffer.

Verksamheten kommer att fortsätta när projektets finansiering är slut

Det är tre projekt som har rangordnat en fortsättning av projektet som ett av de viktigaste projektresultaten. Det är Kongo Föreningen i Stockholm, Le Romané Nevimata och Sveriges Förenade HBTQ-studenter. En närmare beskrivning av hur projektet kommer att fortsätta efter finansieringens slut redovisas tidigare under avsnittet *Hur projekten fortsätter och erfarenheter sprids vidare*.

Skapat mötesplatser eller nätverk som består över tid

Afrosvenskarna i Stockholm, Judiska församlingen och United Africa Riksförbund rangordnar effekten högt om att ha skapat mötesplatser eller nätverk som består över tid. Det är också effekter som syns i *MIO-projekt* (Sensus Studieförbund), i *New Connexion* (Lärarnas Riksförbund) och *Nytänkande romska kvinnonätverk* (Le Romané Nevimata) *Vi säger nej till rasism och intolerans* (United Africa Riksförbund) *Minnenas arv* (Judiska församlingen). ABF Dala Finnmark i *Här och nu!* exemplifierar mötesplatsen med det antirasistiska nätverk som skapats och som fungerar och är öppet för alla som vill delta. Mötesplatsen ger likasinnade möjligheter att diskutera och stötta varandra i antirasistiska frågor.

Utvecklat samarbete med andra föreningar, kommuner eller företag

Projekt som rangordnar effekten högt om att ha utvecklat samverkan med andra föreningar, kommuner eller företag är *MIO-projektet* (Sensus Studieförbund) *Minnenas arv* (Judiska församlingen) *Vi säger nej till rasism och intolerans* (United Africa Riksförbund) samt Le Romané Nevimatas projekt *Nytänkande romska kvinnoätverk*.

En samverkan har utvecklats mellan Kongo riksförbundet i Sverige och Kongo kvinnors kommitté, Nätverk för afrikansk i Vantör (NAV), Bandhagens skola, Farsta skolan och Bäckahagens skola. Projekt som redovisar att det funnits en effekt om att ha utvecklat samverkan med andra föreningar, kommuner eller företag men som inte rangordnat den effekten så högt utifrån relevans var Afrosvenskarna i Stockholm, Lärarnas riksförbund och Sveriges Förenade HBTQ-studenter.

Kom närmare eller nådde mål som organisationen har

Afrosvenskarna i Stockholm har genom projektets aktiviteter kommit närmare organisationens mål om att öka det utrymme som den afrosvenska gruppen får i det offentliga rummet. Lärarnas Riksförbund har genom projektet fullföljt sitt mål om att nå ut i skolorna och påverka attityder och värderingar vad gäller synen på invandrare. Le Romané Nevimata kom också närmare sitt eget mål genom metoder, arbetssätt och dialoger.

Tagit fram kunskap om en speciell målgrupp eller verksamhet inom projektet

Afrosvenskarna i Stockholm har tagit fram kunskap om en speciell målgrupp eller verksamhet inom projektet. Det har dels skett genom en kartläggning av svenskt forskningsmaterial kring den transatlantiska slavhandeln och slaveriet. Dels genom att ta fram en faktaskrift och en handledning för rundvandringar kring Stockholm och det transatlantiska slaveriet och slavhandeln. I projektet *Inte ok!* (RFSL Ungdom) har det också tagits fram kunskap där den genomförda kartläggningen har identifierat och konkretiserat specifika utmaningar inom skolområdet och den lagstiftning som reglerar den. Kartläggningen har möjliggjort för organisationen att kunna arbeta mer specifikt mot vissa problem som återkommit i rapporteringen, samt kunna komma med tydliga rekommendationer om lösningar. Detta har stärkt målgruppens rättigheter. Denna målgrupp har nu genom projektet fått verktyg för att våga kräva rätt behandling och bemötande. Det har också tagits fram ny kunskap av Sveriges Förenade HBTQ-Studenter om rutiner och kunskap för examensenheter att utfärda nya examensbevis utifrån lagenliga villkor. En kunskap som sedan har gjort grund för den metodhandbok som togs fram inom projektet.

Bestående förändringar i organisationens verksamhet eller struktur

ABF Dala Finnmark har skapat bestående förändringar i organisationens verksamhet eller struktur genom att de har fått fram ett bra och omtyckt material som kommer kunna användas i organisationens ordinarie verksamhet för att bredda kunskaperna om antirasism. Kongo Föreningen i Stockholm har också skapat förändringar genom att mediegruppen som får all information från allmänheten eller andra kanaler granskar dem innan de skickas vidare till föreningens målgrupp samt allmänheten. Det har också tillsatts en bestående arbetsgrupp som samarbetar med både styrelse och andra hatbrottsgrupper. Det har också permanenteras en uppsökningsverksamhet som samordnar hatbrottsoffers hjälp och rådgivning.

Arbetar mot nya mål eller har formulerat nya prioriteringar

RFSL Ungdom har kunna formulerat nya prioriteringar genom att den genomförda kartläggningen har identifierat och konkretiserat specifika utmaningar inom skolområdet och den lagstiftning som reglerar den. Det har också ABF Dala Finnmark gjort genom att de genom projektet har kunnat lägga mycket mer jobb på antirasism mot vad de har kunnat göra tidigare.

Förändringar i samhället som består över tid

Mod-projektet som drivits av Sensus har bidragit till att det skett förändringar i samhället som består över tid. Ett sådant exempel är att frågan om islamofobi nu är uppe på den norrbottniska agendan i större skala än tidigare. Det finns ett intresse att arbeta med frågan och en vilja att arbeta proaktivt.

I Kongo Föreningen i Stockholms projekt har verksamheten bidragit till att öka umgänge mellan olika afrikanska och svenska kulturer. Ur kulturarrangemanget föddes det till exempel en spontan solidaritet mellan deltagarna gentemot afrofofi. Svenskar gifta eller samboende med afrikaner har anslutit sig i arbetet för att motverka afrofofi.

Den verksamhet som utvecklats i Le Romané Nevimatas projekt har bidragit till att öka kunskapen hos deltagande kvinnor vilket leder till att individerna kan göra skillnad i samhället. Med bidragets hjälp har Sveriges Förenade HBTQ-studenter gett förutsättningar för examensenheter att utfärda nya examensbevis utifrån lagenliga villkor och med individens integritet i åtanke. Verksamheten har också gett högskolorna möjlighet att vidare arbeta med inkludering av transpersoner utifrån ett normkritiskt perspektiv och med individen i fokus. På så sätt lever verksamheten vidare när finansieringen av projektet är slut. Genom det antirasistiska nätverket och mötesplatsen som ABF Dala Finnmark har bildat i lokalsamhället har projektet skapat förändringar i samhället som består över tid. Då skolan är en viktig del av samhället har projektet som drivs av Lärarnas Riksförbund således medverkat till att förändra samhället. *New Connexion* har också varit ögonöppnare för andra samhällsliga institutioner och påvisat att arbetet mot rasism måste ske på ett kontextuellt sätt på mindre orter utanför storstadsregionerna.

4 Samlad bedömning av bidragets effekter

MUCFs bedömning och förslag

Myndighetens samlade bedömning av bidragets användning och möjliga effekter tar utgångspunkt i regeringens nationella handlingsplan för arbetet mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott på nätet som presenterades under 2016. En plan som ska utgöra en grund och inriktning för arbetet mot rasism och hatbrott inom de särskilt viktiga strategiska områden som regeringen har identifierat. Strategiska områdena som handlar om; mer kunskap, utbildning och forskning, förbättrad samordning och uppföljning, civila samhället; ökat stöd och fördjupad dialog, förstärkt förebyggande arbete på nätet: ett mer aktivt rättsväsende. De bidrag som MUCF har i uppdrag att fördela kan vara viktiga verktyg för att minska rasismen och intoleransen i samhället.

Syftet med bidraget är att stödja verksamheter som förebygger och motverkar rasism och liknande former av intolerans som kan ta sig uttryck bland annat antisemitism, islamofobi, afrofofi, antiziganism och homofobi. Med utgångspunkt i organisationernas slutrapporter är det myndighetens bedömning att de verksamheter som har slutrapporterats under 2016 kan anses ha bidragit till att förebygga och motverka rasism och liknande former av intolerans. Det har dels skett genom att ny kunskap har tagits fram kring afrofofi, metoder för lärandeverktyg har utvecklats, möten har skapats mellan olika grupper, skolinformationer och annan uppsökande informationsverksamhet har genomförts. Det har vidare utvecklats en stadsvandring i slavhandelns fotsår, det har blivit enklare för transpersoner att få ut examensbevis. Romska kvinnors kunskaper om sina rättigheter har ökat och många människor har engagerats i arbetet för att motverka rasism i en bred bemärkelse.

Skolan + civilsamhället = sant

I det strategiska området mer kunskap, utbildning och forskning, anser regeringen att skolan är en nyckelinstitution i det långsiktiga främjandet av en värdegrund som utgår från alla människors lika värde och allas rätt att bli behandlade som individer på lika villkor. Flera av de projekt (7 av 11) som genomförts har också genomförts inom skolans område. Projekten har med stöd av bidraget ökat skolelevs kunskaper i grundläggande demokratiska värden och mänskliga rättigheter runt om i Sverige men också utvecklat metoder för lärare.

En lärdom som gjorts av några organisationer, exempelvis Lärarnas Riksförbund och RFSL Ungdom är att det har varit utmanande på grund av tidsperspektivet att genomföra uppsökande verksamhet med skolor. En dialog med skolor behöver ske över längre tid för att vara effektiv. Det kan också vara svårt för projekten att komma in i skolans värld då skolan har många åtaganden och är restriktiva med vilka externa parter som släpps in. Det har förekommit lärare som inte har sett något pedagogiskt värde i att bjuda in ett projekt och då valt att tacka nej till erbjudandet om föreläsning.

En likande lärdom har gjorts vid samverkan mellan skolor och projekt i samband med utveckling av metoder. Judiska församlingen i Malmö beskriver det som att även om samverkan har varit god så har den tagit tid. Skolorna har inte alltid haft resurser och kunnat matcha projekten och arbetat tillsammans med metodutvecklingen. En samverkan som kan bli särskilt utmanande för projekten då de i många fall har en begränsad tid att förhålla sig till.

Ett annat utvecklingsområde som har uppmärksammats är att det saknas arenor för lärare att mötas på. Nätverket *Hbtq i skolan* är ett exempel på en arena där ett urval av statliga myndigheter (inklusive MUCF), civilsamhällesorganisationer och enstaka kommuner har erfarenhetsutbyte kring arbete för att motverka homofobi, bifobi och transfobi i skolan. Det finns även behov hos lärarna att träffas för erfarenhetsutbyten menar Lärarnas Riksförbunds som har samlat lärare genom projektet. Myndigheten bedömer att relationerna mellan skolan och civilsamhällets organisationer behöver stärkas och legitimeras för att utvecklingsprojekten ska bli mer effektiva och nå större framgång. De aktuella skolorna kan behöva utöka sina resurser för att delta i de utvecklingsprojekt som sker. Det kan behövas ytterligare arenor där lärare inom skolans värld får mötas och diskutera och utbyta erfarenheter i frågor som gäller att förebygga insatser som motverkar rasism och annan intolerans. En möjlig lösning kan vara att MUCF får i uppdrag att tillsammans med Skolverket utveckla ett samråd inför beslut om utvecklingsprojekt inom skolans område, dels för att säkra att projekten har rätt förutsättningar att kunna lyckas men också för att ge projekten legitimitet. Detta i kombination med att Skolverket kan möjliggöra de aktuella skolornas deltagande genom att ge kunskap och stöd till de aktuella skolorna som deltar i projekten. Skolorna kan också komma att behöva ta fram plan för hur erfarenheter av samarbetet med organisationerna kan tas vidare och implementeras i den ordinarie verksamheten.

Ett sådant arbetssätt kan både öka legitimiteten för projekten och göra det enklare att få tillträde till de arenor som krävs för att nå syftet med uppdraget men också bidra till att skolorna ges reella möjligheter att delta i verksamheten och skapa utrymme för lärorika erfarenhetsutbyten. Både MUCF som Skolverket kan arbeta för att skapa arenor för erfarenhetsutbyte var för sig eller i samverkan. Forum för levande historia kan också behöva inkluderas i arbetet med erfarenhetsutbyten av samverkan med skolor utifrån deras samordnande roll, utöver MUCF och Skolverket. Det offentliga stödsystemet kan behöva arbeta tillsammans för att nå framgång inom området.

Myndigheten bedömer

- att relationerna mellan skolan och civilsamhällets organisationer behöver stärkas och legitimeras för att utvecklingsprojekten ska bli mer effektiva och nå större framgång
- att de aktuella skolorna kan behöva utöka sina resurser för att delta i de utvecklingsprojekt som sker.
- att det kan behövas ytterligare arenor där lärare inom skolans värld får mötas och diskutera och utbyta erfarenheter i frågor som gäller att förebygga insatser som motverkar rasism och annan intolerans
- att Skolverket kan möjliggöra aktuella skolors deltagande i utvecklingsprojekten genom att ge kunskap och stöd till skolor som deltar i projekten.
- att skolor som är aktuella för utvecklingsprojekt kan komma att behöva ta fram plan för hur erfarenheter av samarbetet med organisationerna kan tas vidare och implementeras i den ordinarie verksamheten

- att Forum för levande historia kan behöva inkluderas i arbetet med erfarenhetsutbyten av samverkan med skolor utifrån deras samordnande roll, utöver MUCF och Skolverket.

Myndigheten föreslår:

- att MUCF får i uppdrag att tillsammans med Skolverket utveckla samråd inför beslut om utvecklingsprojekt inom skolans område, dels för att säkra att projekten har rätt förutsättningar att kunna lyckas men också för att ge projekten legitimitet
- att MUCF och Skolverket, var för sig eller i samverkan, kan arbeta mer för att skapa arenor för erfarenhetsutbyten i syfte att motverka rasism och intolerans

Forskning, kunskap och utbildning

Regeringen konstaterar i planen att även forskningen spelar roll för att belysa rasismen och att det behövs mer kunskapshöjande insatser inom området.

Afrosvenskarna i Stockholm har med bidragets stöd kartlagt svenskt forskningsmaterial kring den transatlantiska slavhandeln och slaveriet. Organisationen har tagit fram en faktskrift och en handledning för rundvandringar kring Stockholm och det transatlantiska slaveriet och slavhandeln. Det har också tagits fram kunskap genom projektet *Inte ok!* (RFSL Ungdom) där en kartläggning har identifierat och konkretiserat specifika utmaningar inom skolområdet och den lagstiftning som reglerar den. Med stöd i kartläggningen har organisationen sedan kunnat göra tydliga rekommendationer om lösningar för att minska och förebygga intolerans mot unga hbtq-personer vilket har stärkt målgruppens rättigheter. Denna målgrupp har nu genom projektet fått verktyg för att våga kräva rätt behandling och bemötande. Det har också tagits fram ny kunskap av Sveriges Förenade HBTQ-Studenters rutiner och kunskap för examensenheter att utfärda nya examensbevis utifrån lagenliga villkor. En kunskap som sedan har gjort grund för den metodhandbok, *Examensbevis i rätt personnummer* som har tagits fram inom projektet.

I fråga om kunskapshöjande insatser har bidraget bland annat använts av Sensus för att genomföra maktutbildningen för muslimska föreningsföreträdare i Norrland. En liknande utbildning har United Africa Riksförbund arrangerat för somaliska föreningar i Sörmland. Le Nevimata har utbildat romska kvinnor i mänskliga rättigheter. Utbildningen stärkte romska kvinnor att öka kännedomen om sina rättigheter.

Det kan, som det också uttrycktes i den nationella handlingsplanen, tas fram mer kunskap inom området och fler särskilda utbildningsinsatser kan genomföras. Flera organisationer kan behöva engagera sig i arbetet för att motverka rasism och intolerans.

Forskning visar att kunskap om strukturer och deras effekter är en av flera viktiga faktorer i ett förändringsarbete. Andra viktiga faktorer är till exempel långsiktig organisationsstruktur och implementering, utgångspunkt i och bearbetning av personliga erfarenheter och känslomässiga aspekter av förtryck, och att de som ska "utbildas" själva tar fram kunskap om rasism och tolerans i deras egen kontext i kombination med generell kunskap från externa aktörer.

Det är ofta organisationer som representerar den utsatta målgruppen som driver projekt för att öka kunskapen i samhället. Det kan vara intressant att se om och i så fall vilka effekter som kan uppstå ifall ansökningarna om kunskapshöjande insatser kommer från en bredare målgrupp. Det vill säga organisationer som inte vanligtvis arbetar med frågan. För att lyckas med en sådan satsning kan det behövas mer kunskap om olika individers förutsättningar i samhället, särskilt från de grupper som är särskilt drabbade av rasism, hot och hat. Det förs ingen statistik över etnicitet i Sverige men organisationerna själva kan samla in kunskap från den egna målgruppen för att belysa hur situationen ser ut inom olika områden bland annat diskrimineringsområdet.

Ett exempel på kunskapsinhämtning presenteras i myndighetens egen skrift *Stödjande och stärkande – unga hbtq personers röster om identitetsstärkande och hälsofrämjande arbete*. I den skriften lyfter myndigheten fram ungas egna berättelser om vad de upplever eller upplevde som stärkande i sin hbtq-identitet under tiden de gick i grundskolans senare år eller i gymnasiet. Skriften visar att det kan behövas dubbla strategier för att skapa tryggare miljöer för unga hbtq-personer. Det handlar om att dels synliggöra hbtq-personer och hbtq-frågor på olika sätt vilket kan bidra till att normalisera det som kan uppfattas som avvikande samtidigt som flera får kunskaper om olika sätt att vara och leva. Den andra strategin handlar om att synliggöra och utmana normer om kön och sexualitet. När unga och vuxna har kunskap och agerar för att skapa en trygg miljö utan begränsande normer behöver inte hbtq-personer själva ta allt ansvar för att förklara och försvara sin identitet och sina rättigheter. I stället kan de fokusera på sådant som får dem att må bra – på sin egen utveckling, sina relationer och sitt arbete. Ett sådant synsätt kan också tänkas gälla för flera utsatta grupper. Kunskap om faktorer som motverkar rasism och intolerans och ökar trygghet, jämlikhet, välmående och så vidare är minst lika viktigt. Bidraget kan stödja en sådan kunskapsinhämtning.

Myndigheten har tagit del av vad företrädare för muslimska organisationer har lyfts fram i handlingsplanen som kan vara relevant för kommande bidragsprojekt. Enligt företrädare för muslimska organisationer upplever många muslimer i Sverige att det sker en kollektiv skuldbeläggning i samband med islamistiska terroråd. Organisationer som samlar muslimer har bland annat föreslagit att insatserna mot islamofobiska hatbrott ska intensifieras, att kunskapshöjande insatser om islamofobi vidtas riktade såväl till allmänheten som till särskilda yrkesgrupper och att företrädare för muslimer används som en resurs vid genomförandet av dessa.

Bidraget kan också användas till minnesdagar för att uppmärksamma hur olika former av rasism har präglat Sverige och delar av Sveriges befolkning under historien. Det har inte varit så vanligt att projekten söker för detta ändamål. Det har inte heller varit vanligt att organisationer har sökt för kunskapshöjande insatser för yrkesgrupper som i sin verksamhet arbetar med frågor som rör rasism eller liknande former av fientlighet eller som i myndighetsutövning respektive i sin publika verksamhet möter personer som utsätts för rasism eller liknande former av fientlighet. Det kan till exempel röra sig om anställda vid arbetsförmedlingar, socialarbetare och polisanställda. Undantaget är yrkesgruppen skolledare där det har genomförts kunskapshöjande insatser, men det behövs flera sådana projekt.

Myndighetens bedömning är att både kartläggningar och ny kunskap är eftertraktat och kan öka förståelsen för de strukturer eller faktorer som medverkar till rasism eller intolerans idag. Det behövs både metodutveckling och upplysningar som kan motverka fördomar och förebygga interlokans mot olika grupper i samhället. Det kan behövas fler projekt, liknande det som Sveriges Förenade HBTQ-Studenterna genomförde, där organisationerna har identifierat ett problem och med bidragets stöd kan undersöka problemets omfattning och föreslå åtgärder eller utveckla metoder för att motverka eller förebygga rasism eller intolerans. Bidragen bör kombineras med en fördjupad dialog mellan det offentliga och de civilsamhällsorganisationer som driver projekt för att uppnå en långsiktig strukturell förändring.

Myndigheten bedömer

- att flera organisationer kan behöva engagera sig i arbetet för att motverka rasism och intoleranser.
- att det behövs mer kunskap om olika individers förutsättningar i samhället, särskilt från de grupper som är särskilt drabbade av rasism, hot och hat.
- att organisationerna själva kan samla in kunskap från den egna målgruppen för att belysa hur situationen ser ut inom olika området bland annat diskrimineringsområdet.
- att både kartläggningar och ny kunskap är eftertraktat och kan öka förståelsen för de strukturer eller faktorer som medverkar till rasism eller intolerans idag.
- att det behövs både metodutveckling och upplysningar som kan motverka fördomar och förebygga interlokans mot olika grupper i samhället.
- att det kan behövas fler projekt, liknande det som Sveriges Förenade HBTQ-Studenterna genomförde, där organisationerna har identifierat ett problem och med bidragets stöd kan undersöka problemets omfattning och föreslå åtgärder eller utveckla metoder för att motverka eller förebygga rasism eller intolerans.

Ökat stöd och fördjupad dialog

Regeringen eftersträvar i dessa frågor kontinuerliga dialoger, i form av till exempel samråd eller sakråd mellan regeringen och det civila samhällets organisationer. Lika viktigt är det att myndigheter lyssnar in och tar tillvara på civilsamhällets kunskaper och erfarenheter i kontakten med det civila samhället. Civilsamhällets organisationer är ofta bärare av en särskild kunskap inom det område de verkar inom.

En organisation beskriver att de inte lyckats etablera en kontakt med ansvarig myndighet trots flera försök. Sensus beskriver att det har funnits ett motstånd från en del kommuner att delta i projektet då de tycker frågan är för smal då de sätter in den i integrationssammanhang. Det framgår inte alltid av redovisningarna i vilken utsträckning som projekten har samverkat med andra organisationer eller offentliga aktörer. Flera olika aktörer kan behöva samverka för att nå bredare resultat. Judiska Församlingen i Malmö beskriver att samverkan var styrkan i deras projekt. De har skapat metoder utifrån en workshopsform där flera influenser har fått komma till tals. Metoder som sedan också testats av målgruppen. En samverkan med andra organisationer kan också ge insikter om andra människors situation. Det var till exempel värdefullt för romska kvinnor i projektet *Nytänkande romska kvinnonätverk* när de romska kvinnorna fick ta del av andra kvinnors berättelser.

Myndigheten ser gärna att fler projekt kan samverka med andra organisationer eller offentliga aktörer för att berika varandras verksamheter med olika perspektiv.

Myndigheten bedömer:

- att fler projekt behöver samverka med olika organisationer för att berika varandras verksamheter med olika perspektiv.

Långsiktigt utvecklingsarbete

Ansökningar ska enligt bidragsförordningen prövats med hänsyn till verksamhetens förutsättningar att ge upphov till långsiktiga effekter. Det är upp till de bidragssökande organisationerna att tänka igenom hur de långsiktiga effekterna kan uppstå.

Ett sätt att öka långsiktigheten kan vara att uppmuntra fler organisationer att söka och genomföra förstudier innan de mer omfattande projekten drar igång. På så sätt hinner projekten förankra sina idéer, utreda behoven och säkra kvaliteten i projektet.

Det kan också behöva utvecklas system eller metoder som kan säkra att erfarenheter som utvecklas genom projektbidragsgivningen fångas upp av det offentliga och kommer till nytta i den ordinarie verksamheten.

För många av de projekt som genomförts har verksamheter eller erfarenheter från projekten fortsatt i den ordinarie verksamheten men för RFSL Ungdom har det varit svårt att hitta fortsättning för diskrimineringskartan.se. Det kan vara utmanande att inom en treårsperiod både utveckla verksamhet och hitta alternativa former för vidare finansiering. Det tar också tid att starta ett långsiktigt stärkande mobiliseringsarbete menar Sensus. En sådan uppstart kan kräva personliga möten och det tar tid att skapa förtroende och tillit med en grupp som är utsatt för rasism.

Myndigheten bedömer att det skulle behöva tillföras resurser för att genomföra en utvärdering av hur bidragen har använts över tid, om och i så fall på vilket sätt verksamheterna har levt vidare och vilka resultat och långsiktiga effekter som verksamheterna har gett. En sådan utvärdering skulle kunna ge intressanta lärdomar inom området och visa på framgångsfaktorer över tid. Kunskaper som kan vara användbara i den fortsatta bidragshanteringen men också för att inspirera organisationer till att pröva ytterligare projektidéer.

Myndigheten bedömer:

- att det behöver utvecklas system eller metoder som kan säkra att erfarenheter som utvecklas genom projektbidragsgivningen fångas upp av det offentliga och kommer till nytta i den ordinarie verksamheten.
- att det behöver tillföras resurser för att genomföra en utvärdering av hur bidragen har använts över tid, om och i så fall på vilket sätt verksamheterna har levt vidare och vilka resultat och långsiktiga effekter som verksamheterna har gett.

Förebygga hot och hat

Bidraget stimulerar många gånger till innovationer och verksamheter som utvecklas med stöd av bidragen kan vara mycket betydelsefulla för de grupper som har utsatts för diskriminering. Bland de redovisade projekten är det särskilt två projekt som valt att arbeta för att förbättra situationen för grupper som blir utsatta för hot mot folkgrupp men som inte vill anmäla då det inte leder någon vart inom rättsväsendet, RFSL Ungdom och Kongo föreningen i Sverige.

I den nationella handlingsplanen vittnar representanter för afrosvenskar om utsattheten för rasistisk mobbning och trakasserier i skolan, diskriminering inom olika samhällsområden och hatbrott. Kongo Föreningen i Stockholm har likt röster i planen framhållit behovet av åtgärder mot afrofobiska hatbrott, att kunskapshöjande åtgärder borde vidtas i samarbete med representanter för afrosvenskar. Enligt organisationernas redogörelser har de inte nått så långt i kontakterna som de har hoppats.

Homosexuella, bisexuella, transpersoner och queera (hbtq-personer) är i flera avseenden en utsatt grupp i samhället. Bidraget kan vara ett stöd i att få pröva och utveckla metoder för att eliminera diskriminering av dessa och andra grupper i samhället

Det behövs fler metoder likt www.diskrimineringskartan.se som RFSL Ungdom har utvecklat med stöd av bidraget. En metod och plattform, där individer anonymt kan berätta om vad som händer, få stöd och råd. Diskrimineringskartan.se har gjort att fler unga vågar berätta vad de har varit med om och organisationen får ett case att följa upp. Genom att individerna rapporterar kan organisationen uppmärksamma i det här fallet skolansvariga på vilka problem som finns. Individer kan lämna rapporter om kränkningar och känsliga uppgifter anonymt. Metoden www.diskrimineringskartan.se kan vara intressant även för andra områden och bör då implementeras i en samverkan med relevanta myndigheter så att målgruppens berättelser kan tas omhand på ett systematiskt sätt.

Det kan också finnas myndigheter som behöver öka sina kunskaper och arbeta tillsammans med organisationerna för att i första hand minska hot mot folkgrupp och i andra hand se till att de som utsätts för hot också anmäler hoten så det blir utrett. Ofta har organisationer och myndigheter en gemensam målbild men vägarna för att nå målet kan vara olika. Genom möten och samtal kan de lära av varandra och tillsammans verka för att nå målet utifrån sina respektive roller och förutsättningar.

MUCF kan inte av återrapporteringen utläsa varför inte samverkan fungerade i det särskilda fallet men vår bedömning är att vi myndigheter behöver vara mer tillgängliga och mottagliga för civilsamhällsorganisationernas uppvaktningar och se på organisationerna som experter för sina grupper inom respektive område de är engagerade inom gärna med den *Europeiska koden för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen* som stöd.

Myndigheten bedömer:

- att det behövs fler metoder likt www.diskrimineringskartan.se som RFSL Ungdom har utvecklat med stöd av bidraget
- att metoden www.diskrimineringskartan.se kan vara intressant att använda även inom andra områden och bör implementeras i en samverkan med relevanta myndigheter så att målgruppens berättelser kan tas omhand på ett systematiskt sätt.

- att det kan finnas myndigheter som behöver öka sina kunskaper och arbeta tillsammans med organisationerna för att i första hand minska hot mot folkgrupp och i andra hand se till att de som utsätts för hot också anmäler hoten så det blir utrett.
- att vi myndigheter behöver vara mer tillgängliga och mottagliga för civilsamhällsorganisationernas uppvaktningar och se på organisationerna som experter för sina grupper inom respektive område de är engagerade inom, gärna med den *Europeiska koden för idéburna organisationers med verkan i beslutsprocessen* som stöd.

Förbättrad samordning och uppföljning

Det är inte bara MUCF och SST som fördelar bidrag till civilsamhällets organisationer för att motverka eller förebygga rasism eller intolerans. I det bidrag som Folkbildningsrådet fördelar till bland annat studieförbunden regleras också villkor om att Studieförbunden ska motverka alla former av diskriminering. På så sätt kan också bidraget till folkbildningen spela en betydande roll i hur vi kan arbeta tillsammans för att motverka rasismen och intoleransen. De metoder som nu arbetas fram i projekten som drivits av ABF i Dala finnmark och i Sensus Norrbotten bör kunna spridas till andra Studieförbund och arbetas in i den ordinarie verksamheten.

En annan samordning som kan stärka insatserna inom politikområdet är att förbättra kunskapen om vilka metoder som fungerar bra och vilka metoder som kan vara direkt motverkande för att förebygga rasismen. Dessa kunskaper behöver synlig- och tillgängliggöras ytterligare. Av dessa 11 projekt har 2 projekt utvecklat metoder eller arbetssätt för lärare och elever för att till exempel öka förståelsen för människor på flykt eller för att föra goda samtal, även med dem som är negativt inställda till invandrare. Det har också utvecklats metoder för att kartlägga brister inom skolområdet där målgruppen själv får formulera behov och möjliggöra processbaserad samverkan mellan målgruppen och aktörer på skolor och myndigheter. En metod som säkerligen kan tillämpas inom flera områden.

Det har också varit en framgångsfaktor att arbeta med möten mellan olika målgrupper. Både för att öka medvetenheten om den utsatthet som målgruppen befinner sig i men också en metod för att förebygga rasistiska åsikter.

Det finns behov av att samla och sprida metoder inom området för att stärka och vidareutveckla det pågående arbetet. Erfarenhetsutbyten och spridning av metoder kan göra att kunskapen om förändringsarbetet sprider sig och stimulerar flera att arbeta med frågorna. Vid en konferens som arrangerades av Fryshuset i samverkan med MUCF den 16-17 januari 2017 på temat *Att stärka det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism* konstaterades att det offentliga behöver utvärderingar för att få kunskap om vad som har gjorts både utomlands och i Sverige för att minimera risken om att köra på magkänsla, uppfinna hjulet på nytt, köra fel eller genomföra en skadlig verksamhet. Vidare lyftes behovet av dokumentation. För att kunna evidensbasera en metod behöver den dokumenteras, och bygga på bevis. En bristande dokumentation jämfördes då med bortkastade pengar. Ett råd och åtgärdsförslag som skrevs fram efter konferensen var att bygga en levande databas som samlar metoder mot våldsbejakande extremism. MUCF ser också behovet av att skapa en sådan databas för metoder som kan motverka rasism och intolerans.

För att tillgängliggöra framgångsrika metoder i större utsträckning förslår MUCF att en myndighet får i uppdrag att skapa en metodbank, där metoder som utvecklas genom projekten tillgängliggörs i syfte att effektivisera arbetet för att motverka rasism eller intolerans. Lämplig myndighet för ett sådant uppdrag kan vara Forum för levande historia som har getts en samordnande roll inom området.

Det kan också behöva tas fram ett metodmaterial som visar hur organisationerna kan dokumentera sin verksamhet för att forskare ska kunna följa och på sikt evidensbasera väl fungerande metoder som utvecklas i projekten. Om metoderna synliggörs och ges ett fönster för spridning kan projektens åiterrapportering om utvecklade metoder bidra till att flera organisationer intresseras för området och kan på ett enklare sätt starta eget arbete för att förebygga rasism inom den egna verksamheten tillsammans med sina medlemmar. Det kan i en förlängning leda till att fler organisationer utvecklar arbetssätt och tar fram kunskap inom området. Ett metodmaterial som ger tips om framgångsrika metoder skulle också kunna underlätta vid kontakter med kommuner.

Myndigheten bedömer:

- att ett metodmaterial som ger tips om framgångsrika metoder skulle kunna underlätta vid kontakter med kommuner.
- att ett metodmaterial som visar hur organisationerna kan dokumentera sin verksamhet kan underlätta för att forskare ska kunna följa och på sikt evidensbasera väl fungerande metoder som utvecklas i projekten.

Myndigheten föreslår:

- att en myndighet får i uppdrag att skapa en metodbank, där framgångsrika metoder som utvecklas genom projekten tillgängliggörs i syfte att effektivisera arbetet för att motverka rasism eller intolerans. Lämplig myndighet för ett sådant uppdrag kan vara Forum för levande historia som har getts en samordnande roll inom området.

Förstärkt förebyggande arbete på nätet

Regeringen anser att det finns behov av att förbättra skyddet mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott på internet. Det är ett område där vi ännu inte har sett så många bidragsansökningar men där antalet ansökningar kan komma att öka i takt med samhällsutvecklingen. Vid en konferens om motbudskap och källkritik på sociala medier som MUCF arrangerade den 15 februari 2017 framkom ¹att Facebook arbetar framgångsrikt med ”counterspeech”, det vill säga motbudskap som utmanar hatiska budskap genom positiva meddelanden. Till dessa räknas exempelvis kampanjer som sluter upp mot terrordåd eller diskriminering, som ”#je suis charlie” eller ”#not in my name”. Vid samma konferens gavs även en workshop i hur en kan utforma motbudskap på nätet. Detta bör ske i tre olika faser: förebyggande arbete, uppmaning till diskussion och ingripande.

¹ *Siobhan Cummiskey, Policy Manager (EMEA), Facebook*

Statens Medieråd har också tagit fram digitala verktyg och utbildningsmaterial i medie- och informationskunnighet (MIK), # *MIKFÖRMIG* och *NO HATE* är två exempel på sidor som kan vara intressanta för organisationer som vill jobba för att motverka rasistiska och sexistiska budskap, trakasserier och mobbning. Det kan behöva utvecklas flera motbudskapsverksamheter som en motvikt till det i vissa fall negativa flödet på nätet och bidraget samt andra myndigheters verktyg och material kan vara ett stöd i en sådan utveckling.

Det har i andra bidragsformer förekommit projekt som har i syfte att minska hatet på nätet, genom att öka jämställdhet mellan kvinnor och män. Ett sådant exempel är *Nätityder*, ett projekt som drivs av Diskrimineringsbyrån Humanitas där de har arbetat för att sätta nättrakasserier på grund av kön och sexualitet i relation till jämställdhet och attityder kring kön. I det projektet var myndighetens bedömning att de genom sina utbildningsinsatser på skolor har gett förutsättningar för skolor att påbörja och utveckla ett arbete mot näthat med ett genusperspektiv. Även i frågor om förebyggande arbetet på nätet kan en samverkan mellan relevanta myndigheter och organisationer vara framgångsrik. I planen anser regeringen att det behöver ske en dialog med företrädare för leverantörer av sociala medier i syfte att de ska ta ett större ansvar i dessa frågor. De projektidéer som ges stöd inom området kan också vara värdefulla och förstärka det förebyggande arbetet på nätet. Flera organisationer har också deltagit i EU-kommissionens Radicalisation Awareness Network's (RAN) workshops inom området motbudskap vilket förhoppningsvis kan inspirera till fler samarbeten inom området.

Myndigheten bedömer:

- att det behöver utvecklas flera motbudskapsverksamheter som en motvikt till det negativa flödet på nätet och att bidraget samt andra myndigheters verktyg och material kan vara ett stöd i en sådan utveckling.
- att en samverkan mellan relevanta myndigheter och organisationer kan vara framgångsrik i frågor om förebyggande arbetet på nätet
- att de projektidéer som ges stöd inom området även kan vara värdefulla för att förstärka det förebyggande arbetet på nätet.

Övriga insatser inom området

Den nationella handlingsplanen bekräftar att det är viktigt att arbeta brett mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Samtidigt som det är viktigt att ha särskilt fokus på olika former av rasism och liknande former av fientlighet. När organisationerna söker projekt hos myndigheten kan de ange vilka ändamål de har för sina projekt. Av de redovisade bidragen finns det projekt inom de ismer och fobier som bidraget syftar till att motverka eller förebygga.

För att myndigheten ska kunna ge ut ett bidrag behöver projektet kunna problematisera och visa på hur deras metodidé kan hjälpa till att förebygga och motverka rasism eller intolerans. Under de senaste åren har myndigheten sett en ökning av ansökningar där fler och fler söker för mindre integrationsprojekt men som inte lyckas att beskriva hur det ska bidra till långsiktiga effekter för att motverka rasism. De många projektansökningar som vi får in för integrationsprojekt kan vara en indikator på att det behövs ett sådant stöd för att möta målgruppens behov av projektstöd.

Tillsammans behöver vi göra små som stora insatser för att förebygga och motverka rasismen och intoleransernas olika former. Redovisningarna som ligger till grund för den här rapporten har visat goda resultat och ökad förståelse för varandras situationer vid kulturaktiviteter, nätverksträffar och andra typer av möten där olika folkgrupper möts. Även föreläsningar och seminarier för skolelever och lärare har gett ökad kunskap och bestående förändringar hos målgruppen och sedan samhället i stort. Goda resultat har uppstått när metoder har utvecklats tillsammans med praktiker. Kunskaper har också tagits fram och gjort det enklare för personer som bytt juridiskt kön att få ut sitt examensbevis från lärosätena. MUCF ser gärna ansökningar från ett bredare civilsamhälle och att flera organisationer blir engagerade i arbetet med att förebygga och motverka rasism och olika former av intolerans. Det kan också behövas mer kunskap på området och det har varit få organisationer som har sökt för insatser vad gäller näthatet eller kompetenshöjande insatser för vissa yrkesgrupper för att motverka rasism och intolerans.

Civilsamhället har en unik möjlighet att vara nära målgrupperna och få deras förtroende på ett vis som andra delar av samhället ofta inte kan. Det är dock viktigt med en långsiktighet i arbetet och ett problem med projekten är att de kan ha svårt att fortsätta verksamheten efter projektidens slut när finansieringen upphör. Att arbeta för en mer långsiktig finansiering och en bättre förmåga att kunna implementera projekten i ordinarie verksamhet efter projektidens slut är viktigt.

Genom de slutrapporter som organisationerna lämnar kan vi se att bidragen gör skillnad. Vi får även möjlighet att följa upp projekten genom de årliga uppstartsträffarna som myndigheten anordnar. Det är också viktigt att myndigheten ges reella förutsättningar att genomföra ett utökat antal projektbesök på plats hos organisationerna som beviljas bidrag för att kunna följa och bilda sig en uppfattning om verksamheten och resultat och effekter av bidragsgivningen. I dagsläget har vi endast möjlighet att besöka ett fåtal av de projekt som vi har beviljat bidrag till. Ett sätt att underlätta myndighetens hantering av bidraget, är att slå samman fördelningen av det förebyggande arbetet för att unga hamnar i våldsbejakande extremismmiljöer med fördelning av medel till den förebyggande verksamheten som motverkar rasism och intolerans. En sådan sammanslagning skulle göra att myndigheten kan effektivisera ansöknings- och handlägningsprocessen genom att det till exempel endast behöver publiceras ett ansökningsformulär och inte två. Ett enhetligt regelverk kan också underlätta vid informationsinsatser som vid tillämpningen av bidragsreglerna. Särskilda inriktningar för stödet kan regleras genom tematiska prioriteringar eller motsvarande avgränsning i det förebyggande insatsarbetet för unga. En sådan sammanslagning skulle också underlätta för sökande organisationer genom en minskad administration

Myndighetens bedömning:

- att de många projektansökningar som vi får in för integrationsprojekt kan vara en indikator på att det behövs ett sådant stöd för att möta målgruppens behov av projektstöd.
- att statliga myndigheter, organisationer, och andra verksamheter behöver göra små som stora insatser tillsammans för att förebygga och motverka rasismen och intoleransernas olika former.
- att redovisningarna som ligger till grund för den här rapporten har visat goda resultat och ökad förståelse för varandras situationer vid kulturaktiviteter, nätverksträffar och andra typer av möten där olika folkgrupper möts.
- att föreläsningar och seminarier för skolelever och lärare har gett ökad kunskap och bestående förändringar hos målgruppen och sedan samhället i stort. Goda resultat har uppstått när metoder har utvecklats tillsammans med praktiker.
- att myndigheten gärna ser ansökningar från ett bredare civilsamhälle och att flera organisationer blir engagerade i arbetet med att förebygga och motverka rasism och olika former av intolerans.
- att det kan behövas mer kunskap för att förebygga på nätet och det behövs flera som söker bidrag vad gäller näthatet eller kompetenshöjande insatser för vissa yrkesgrupper för att motverka rasism och intolerans.
- att arbeta för en mer långsiktig finansiering och en bättre förmåga att kunna implementera projekten i ordinarie verksamhet efter projektidens slut är viktigt

Myndigheten föreslår:

- att myndigheten ges ett bredare uppdrag att inom en (1) och samma förordning kunna hantera medel för förebyggande arbete i form av att värna demokratin och motverka rasism, (våld) och antidiskriminering.
- att med anledning av det förändrings- och förbättringsarbete myndigheten nu genomför i bidragsgivningen för exempelvis verksamhetsbesök, erfarenhetsutbyten, utvärderingar samt kontroll och granskning kommer myndigheten behöva tillföras mer resurser.

5 Referenser

Amná, E., Danielsson, A. & Zetterberg, P. (2009). En kunskapsöversikt över effekter och metoder rörande statliga bidrag till ideella organisationer. I Ungdomsstyrelsen (Red), *Konsekvenser, resultat och effekter av Ungdomsstyrelsens bidragsgivning till ideella organisationer*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Regeringens proposition 2009/10:55 *En politik för det civila samhället*.

SFS 2008:62 *Förordning (2008:62) om statsbidrag till verksamheter mot rasism och liknande former av intolerans*.

Regeringens nationella plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, 2016, *Samlad grepp mot rasism och hatbrott*.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016a). *Stödjande och stärkande – unga hbtq personers röster om identitetsstärkande och hälsofrämjande arbete*. Stockholm. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Överenskommelsen (2014). *Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen. Antagen* Stockholm: Överenskommelsen.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2014b). *Resultat och effekter – Återrapportering av statsbidrag till ideella organisationer*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Elektronisk

<https://statensmedierad.se/laromedier/mikformigdigitalutbildning.1871.html>

<https://statensmedierad.se/nohate.1295.html>

Bilaga: Projektbeskrivning

Organisation	Projektname	Redovisat	Projektbeskrivning
ABF Dala Finnmark	Här och nu	280000	Projektet syftar till att motverka rasism i Dalarna. Det görs genom att ta fram ett utbildningsmaterial, utbilda antirasistiska ambassadörer som kan agera antirasistiskt i vardagslivet, stärka nätverk och mobilisera föreningar. Målgruppen är en bred allmänhet och medlemmar i föreningslivet. Projektet genomförs i flera kommuner i Dalarna, bland annat i Ludvika, Smedjebacken, Vansbro och Mora. Verksamheten genomförs i samverkan med Hyresgästföreningen. Projektet är flerårigt och stödet gäller år 2 av 2. Till vardags arbetar ABF Dala Finnmark med folkbildningsverksamhet.
Afrosvenskarna i Stockholm	Afrofobi igår och idag	550000	Syftet med projektet är att sprida kunskaper om den afrofobiska rasismens rötter och utveckling och därigenom motverka samtida afrofobi i Sverige. I projektet initieras möten med beslutfattare på lokal, regional och national nivå. Projektet kommer att få till en nationell spridning av de samtal, insatser och kompetenser som samlats i projektet över tiden. Verksamheten sker i samverkan med bland andra Statens historiska museum, Kungliga Myntkabinetet och Studieförbundet ABF. Projektet är flerårigt och stödet gäller år 2 av 2. Afrosvenskarna i Stockholm arbetar till vardags med verksamhet som består i att tillvarata medlemmarnas intressen. Detta görs genom återkommande aktiviteter som möten, seminarier, familjedagar, kulturkvällar osv. www.afrosvenskarna.se
Borlänge islamiska ungdomsföreningen	Under Ytan – är vi alla små	575950	Syftet med projektet Under Ytan - Är vi alla små är att motverka islamofobi. Det sker genom att bygga en hemsida med kunskap om islamofobi, hur den kan bemötas och med fakta om islam. De ska också besöka skolor och föreningar för att öka kunskapen om islamofobi och hur man kan motverka den. Den huvudsakliga målgruppen är gymnasieungdomar, lärare samt andra islamiska föreningar. Projektet genomförs på tio orter, bland annat Kiruna, Borlänge, Säter och Luleå. Verksamheten sker i samverkan med bland annat gymnasieskolor, Malmfältens folkhögskola, Umeå boxing legend och Ibn Rushd. Borlänge islamiska ungdomsförening arbetar till vardags med studie- och kulturverksamhet samt socialt stöd för unga byggd på islamisk grund.
Judiska församlingen	Minnenas arv år 2	500000	Projektets syfte är att motverka antisemitism och öka förståelsen för människor på flykt. I projektet utvecklas en bred modell med flera samverkande metoder. Kärnan är en utställning om den judiska gruppens liv i Sverige efter förintelsen under andra världskriget. Utställningen dokumenterar flera generationers erfarenheter och bidrar till att öka förståelsen om minoriteters liv och om flyktingars situation idag. Den kompletteras av pedagogiskt material, fördjupad pedagogik, bok, hemsida, dokumentär och stadsvandringar. Projektet vänder sig till lärare, skolelever, föreningar och allmänhet i Skåne. I förlängningen finns möjlighet till en vandring utställning utanför Skåne. Verksamheten sker i samverkan med bland andra Malmö stad, Svedala kommun, Malmö Museer och Xenofilia. Projektet är flerårigt och stödet gäller år 2 av 2. Judiska församlingen arbetar till vardags med verksamheten i sina synagogor samt bland annat förskoleverksamhet, ungdomsverksamhet, socialt arbete och kulturarbete. www.jfm.se
Kongo Föreningen i Stockholm	Bättre samhälle utan fördomar	307000	Projektets syfte är att motverka afrofobi och bistå kunskap till myndigheterna. Syftet med projektet är bland annat att bland annat bygga upp ömsesidig förståelse och solidaritet mellan afrikaner och svenskar. Projektet vill också öka målgruppens kunskap om och stödja deras kamp mot afrofobi. Projektet samverkas med bl.a. Kongo riksförbundet i Sverige, Bäckahagens skola, Bandhagens skola, Nätverk för afrikansk i Vantör, Afrokultur förening och Kongo kvinnor kommitté. Projektet är flerårigt och stödet gäller år 2 av 2. Kongo Föreningen i Stockholm arbetar till vardags med kultur-, integration- och arbetsmarknadsfrågor för sina medlemmar.
Le Romané Nevimata	Nytänkande romska kvinnonätverk	300000	Projektets syfte är att stärka romska kvinnor och motverka rasism och intolerans i samhället genom att utbilda romska kvinnor gemensamt med Expo och Civils rights defenders, att förstå behoven och vägleda andra romska kvinnor och andra etniska kvinnor som har blivit drabbade av hatbrott, rasism och liknade former av intolerans. Att veta vart man ska vända sig för att få stöd och rättslig hjälp. Projektet samverkas med Expo och Civils rights defenders. Nätverket arbetar till vardags med information, kurser och andra aktiviteter.

			www.nevimata.com
Lärarnas Riksförbund	New Connexion Utbildning år 3	813000	Syftet med projektet är att motverka rasism och att arbeta för öppenhet och förståelse mellan ungdomar från olika kulturer. Det sker genom skolkontakter, nätverksbyggande mellan skolor och en överfasning till mer webbaserad verksamhet. Den huvudsakliga målgruppen är lärare. Projektet genomförs i skolor i hela Sverige. Verksamheten sker i samverkan med New Connexion, EXPO, Toleransprojektet och Teskedsorden. Projektet är flerårigt och stödet avser år 3 av 3. Projektet är flerårigt och stödet avser år 3 av 3. Lärarnas Riksförbund arbetar till vardags för att lärares professionella kunskaper ska stärkas och ses som en resurs av samhället. www.lr.se
RFSL Ungdom	INTE OK!	980780	Syftet med projektet är att stärka och mobilisera unga hbtq-personer i skolmiljön och för att påverka skolor att arbeta för en nolltolerans mot homo- och transfobi i skolan. Det sker genom så kallad crowdmapping som exempelvis Ushahidi, vilken kombinerar social aktivism, medborgarjournalistik och geospatial information. Den huvudsakliga målgruppen är skolelever och skolpersonal. Projektet genomförs på flera orter i landet. Verksamheten sker i samverkan med Safe City. Projektet är flerårigt och stödet avser år 1 av 3. RFSL Ungdom arbetar till vardags utifrån queera förhållningssätt med och för ungdomar som bryter mot normer gällande sexualitet och/eller kön. www.rfslungdom.se
Sensus studieförbund	MIO (Mångfald-Islam-Organisering)	675000	Syftet med projektet är att tillhandahålla konkreta redskap för att stödja de muslimska grupperna att organisera sig i arbetet mot den islamofobi och rasism som de möter. Det sker genom att arbeta med kultur som metod för att nyansera och bredda bilden av muslimer. Den huvudsakliga målgruppen är muslimer i Norrbotten. Projektet genomförs i Luleå, Kiruna, Boden, Piteå och Arvidsjaur. Verksamheten sker i samverkan med bland annat Luleå islamiska föreningen, Norrbottens islamiska center, Somaliska föreningen i Kiruna, Muslimska föreningen i Piteå, Wama entertainment och Svenska Muslimer för Fred och Rättvisa. Projektet är flerårigt och stödet avser år 2 av 3. Sensus Studieförbund arbetar till vardags med frågor om mångfald och mänskliga rättigheter. www.sensus.se
Sveriges Förenade HBTQ-studenter	Examensbevis i fokus	300000	Projektets syfte är att motverka rasism och intolerans som riktas mot transpersoner inom högre utbildning så att vid samtliga lärosäten ska personer som efter avslutade studier ändrat juridisk könstillhörighet, inte ha några som helst problem med att få sitt examensbevis utfärdat i rätt personnummer. Projektet vill också underlätta för landets lärosäten att ha likartade rutiner vid utfärdande av dessa nya examensbevis. För att uppfylla detta ska projektet skapa en handbok som ska fungera vägledande för hur dessa rutiner kan utvecklas. I handboken ska det preciseras hur ett lärosäte kan arbeta förebyggande mot kränkande attityder så som denna typ av diskriminering gentemot transpersoner de facto innebär. Projektet stödjer personer som ändrat sin juridiska könstillhörighet efter avlagd examen med lättillgänglig information om hur de gör för att begära ut ett nytt examensbevis med rätt personnummer. Som den högskolepolitiska aktör SFQ är, och som arbetar med påverkansarbete, är strävan med tillgängligheten att samtliga lärosäten ska tillhandahålla denna information till studenter via sina hemsidor och studentportaler. Projektet avser år 1 av 1. Sveriges Förenade HBTQ-studenter arbetar till vardags med att förbättra situationen för homo- och bisexuella samt transpersoner och queera som studerar vid universitet och högskolor och för att motverka diskriminering på grund av sexuell läggning och/eller könsuttryck och könsidentitet. http://hbtqstudenterna.se/
United Africa Riksförbund	Vi säger nej till rasism och intolerans	200000	Syftet med projektet är bland annat att mobilisera och stärka somaliska föreningar i arbetet mot rasism och intolerans. Det görs genom att skapa en plattform mot rasism, organisera utbildningar, dialogkonferenser, workshops och nätverksbyggande. Den huvudsakliga målgruppen är somaliska föreningar i Sörmland och Södermanlands län. Projektet genomförs i Flen, Nyköping och Eskilstuna. Verksamheten genomförs i samverkan med Somaliska institutet för demokratiska alternativ, Ladan Föreningen i Eskilstuna och Midnimo Föreningen i Vingåker. Projektet är ettårigt. United Afrika Riksförbund arbetar till vardags med kultur och integration. http://somaliwayn.org/